

Sovětská armáda v Milovicích a její vztah k místnímu obyvatelstvu v letech 1968-1991

Bakalářská práce

Studijní program: B7507 – Specializace v pedagogice
Studijní obory: 7105R056 – Historie se zaměřením na vzdělávání
7504R269 – Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání

Autor práce: **Milena Ratajová**
Vedoucí práce: PhDr. Zdeněk Doskočil, Ph.D.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Milena Ratajová
Osobní číslo: P11000504
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obory: Historie se zaměřením na vzdělávání
Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání
Název tématu: Sovětská armáda v Milovicích a její vztah k místnímu obyvatelstvu v letech 1968-1991
Zadávající katedra: Katedra historie

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem bakalářské práce je zmapovat působení sovětských vojsk ve vojenském prostoru Milovic od okupace Československa a rozhodnutí o tzv. dočasném rozmístění sovětských vojsk na jeho území v roce 1968 až po jejich odchod v roce 1991. Práce se bude zabývat nejen činností sovětských jednotek, ale i vztahem jejich příslušníků k civilnímu obyvatelstvu i místním úřadům.

Vedle již existující literatury a memoárové produkce bude práce vycházet z pramenného výzkumu, především z fondů Státního okresního archivu v Nymburce a z kronik obce Milovic nacházejících se na místním obecní úřadě. Dále bude využita metoda orální historie, stranou pozornosti nezůstane ani dobový tisk.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Benčík, Antonín: Vojenské otázky československé reformy 1967-1970: srpen 1968 - květen 1971. Praha, ÚSD AV ČR - Brno, Doplněk 1999.

Československo roku 1968. 2 díly. Praha Parta 1993.

Halík Pavel - Pecka Jindřich - Kocáb Michael: Odchod sovětských vojsk = Vyvod sovětských vojsk = Departure of Soviet troops: 1990-1991. Praha, KANT 2003.

Madry, Jindřich: Sovětská okupace Československa, jeho normalizace v letech 1969-1970 a role ozbrojených sil. Praha, ÚSD AV ČR 1994.

Novotník Jiří - Chrástil Sylvestr: Vojáci, kteří neztratili svou čest: sborník vzpomínek československých vojáků na srpen 1968 a následná léta normalizace československé armády: [21. srpen 1968]. Praha, Avis 2002.

Otáhal, Milan: Normalizace 1969-1989: příspěvek ke stavu bádání. Praha, ÚSD AV ČR 2002.

Pecka, Jindřich: Odsun sovětských vojsk z Československa 1989-1991: dokumenty. Praha, ÚSD AV ČR 1996.

Pecka, Jindřich: Sovětská armáda v Československu 1968-1991: chronologický přehled. Praha, ÚSD AV ČR 1996.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Zdeněk Doskočil, Ph.D.

Katedra historie

Datum zadání bakalářské práce: **19. dubna 2013**

Termín odevzdání bakalářské práce: **25. dubna 2014**

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Jaroslav Pažout, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 19. dubna 2013

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucímu práce PhDr. Zde Doskočilovi, PhD. za odborné vedení, trpělivost a ochotu, se kterou se mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnoval. Nešetřil radami a věcnými připomínkami. Dále bych ráda poděkovala Státnímu okresnímu archivu Nymburk se sídlem v Lysé nad Labem, kde mi ochotně připravovali velké množství archivního materiálu. Velké díky patří i panu Aleši Kubešovi za čas, který mi věnoval při poskytnutí rozhovoru i za ukázky materiálů, týkající se Milovic. A v neposlední řadě patří poděkování mé rodině, která mě po celou dobu studia podporovala.

Anotace

Bakalářská práce se věnuje pobytu sovětské armády v Milovicích v letech 1968-1991 a jejímu vztahu k místnímu obyvatelstvu. Vychází především z archivního materiálu pocházejícího z fondu Místního národního výboru Milovice uloženého v SOkA Nymburk. Práce je rozdělena do několika kapitol, které zachycují 23 let soužití dvou odlišných národností na jednom malém území a problémy s tím spojené. Zaměřuje se nejprve na popis a vývoje místa, kde na počátku 20. století vzniklo vojenské cvičiště. Následně přibližuje rozvoj obce, okolnosti příchodu sovětské armády do Milovic v srpnu 1968, peripetie jejího soužití s místním obyvatelstvem a souvislosti spjaté s jejím odchodem na počátku 90. let.

Klíčová slova:

Milovice, vojenské cvičiště, rok 1968, Varšavská smlouva, sovětská armáda, odchod vojsk

Annotation

The bachelor thesis deals with the Soviet army in Milovice in the years of 1968 – 1991 and its relationship with the local citizens. The most beneficial resources for creating of the thesis were the materials from the fund of the local National committee of Milovice, stored in the archive in Nymburk. The thesis is divided into chapters, which describe 23 years of coexistence of two different nationalities on one small territory and the problems, which were related to this. The thesis focuses on description and the development of the place, where military exercise ground was created at the beginning of 20th century. It subsequently describes the development of the village, the circumstances of the arrival of the Soviet army to Milovice in 1968, problems of its coexistence with the local residents and its withdrawal at the beginning of 90's.

Key words:

Milovice, Military Exercise Ground, Year 1968, Warsaw Pact, Soviet Army,
Withdrawal of the Army

Obsah

Seznam příloh.....	8
Seznam obrazového materiálu:.....	8
1 Úvod.....	9
2 Historie Milovic	10
2.1 Vojenské cvičiště u Milovic a jeho založení.....	12
2.2 Zajatecký tábor	14
2.3 Mezinárodní vojenský hřbitov v Milovicích	15
3 Intervence Československa a události roku 1968.....	16
3.1 Ruský pohled na pražské jaro 1968 a invazi.....	18
4 Srpen 1968 v Milovicích a konec 60. let	19
4.1 70. léta v Milovicích	22
4.2 Osídlování Milovic a zabydlování sovětských vojáků.....	23
4.3 Školství	25
4.4 Obchod se sověty	27
4.5 Kulturní život v obci	31
4.6 Vzniklé a přetrvávající problémy	36
4.6.1 Přetrvávající problém s vodou a palivem.....	37
4.6.2 Rušení nočního klidu	38
4.6.3 Ostatní vážné problémy	39
4.7 Budovy vystavěné sovětskou armádou	43
4.8 Restrukturalizace Milovic v 90. letech a odchod sovětské armády.....	45
4.8.1 Odsun sovětské armády z Milovic.....	50
4.9 Bezpečnost a kriminalita v obci v 90. letech	51
4.10 Zprávy o sovětské armádě v Československu a především v Milovicích z milovického a okresního tisku.....	53
5 Závěr.....	57
Seznam zkratk	59
Seznam pramenů a literatury	60

Seznam příloh

Příloha 1 Rozhovor s pamětníkem	62
---------------------------------------	----

Seznam obrazového materiálu:

Obrázek 1 Vandalismus v zahradě dětského domova způsobený sovětskými občany.....	73
Obrázek 2 Program májových oslav v Milovicích 1977	74
Obrázek 3 Provolání v týdeníku Nymbursko 22. srpna 1968	75
Obrázek 4 Mezi tanky - článek v týdeníku Nymbursko v srpnu 1968	76
Obrázek 5 Posádka obklíčena - článek v týdeníku Nymbursko v srpnu 1968	77
Obrázek 6 Odmítli je - článek v týdeníku Nymbursko v srpnu 1968	78
Obrázek 7 Dementi - článek v týdeníku Nymbursko v srpnu 1968	79

1 Úvod

Pro svou bakalářskou práci jsem si zvolila téma *Sovětská armáda v Milovicích a její vztah k místnímu obyvatelstvu v letech 1968-1991*. Téma intervence vojsk Varšavské smlouvy do Československa roku 1968 je v obecné rovině velmi dobře známé. O dění v obci Milovice, po příchodu vojsk sovětské armády, však už tolik dostupných informací není. Má práce bude pojednávat zejména o příchodu vojsk sovětské armády do Milovic, o jejím soužití s tammním obyvatelstvem, a také o problémech, které se po jejím příchodu v obci objevily. K vojenskému cvičišti, které se v obci Milovice nacházelo, se váže více než stoletá historie. V práci jsem proto dala prostor i představení obce a vzniku místa, kde sovětská armáda několik let pobývala, protože i to úzce souvisí s tématem mé práce. Aktuálnost tématu je více než patrná, neboť tomu bude brzy již 50 let od příchodu sovětské armády do Československa a 25 let od jejího odchodu.

V první části své práce jsem se zaměřila na vznik obce Milovice a její následný vývoj. Její rozvoj a růst zapříčinil především vznik vojenského tábora pro výcvik C. k. rakouské armády. V první světové válce zde byly zřízeny dva tábory pro zajatce, kteří se v Milovicích nacházeli. Věnován je zde prostor založení vojenského cvičiště u Milovic, vzniku a fungování zajateckého tábora za první světové války a to včetně mezinárodního vojenského tábora, který byl jeho nedílnou součástí. V roce 1918 převzala vojenský prostor Československá armáda. Tento vojenský prostor se následně stal domovem nejen československé armády, ale také německé a v poslední řadě sovětské armády.

Jako nejdůležitější pramen mi sloužily zápisy z plenárního zasedání místního národního výboru a zápisy z rady města. Práce s archivním materiálem byla velice zajímavá. Pročítala jsem také kroniku obce, která však neposkytovala informace k tématu, které jsem zpracovávala. Naproti tomu byl přínosný tisk, který v daných letech vycházel v Milovicích a nymburském okrese, do něhož Milovice patřily.

V hlavní části bakalářské práce jsem se věnovala především soužití milovických obyvatel se sovětskými příslušníky vojenské posádky a sovětskými rodinami, osidlování Milovic a zabydlování sovětských vojsk, obchodu se Sověty, školství a řadě dalších témat. Pro popsání dané situace v letech 1968-1991 jsem využívala především archivní materiál, ale také orální historii. Dále jsem do této části začlenila také podkapitolu budov, které byly v Milovicích vystavěny sovětskou armádou. V závěrečné

části jsem se zabývala příchodem vojsk sovětské armády do Milovic tak, jak je zobrazen v milovickém tisku.

2 Historie Milovic

První zmínka o obci Milovice, postaru známé také jako Milevice, pochází z roku 1393. V té době je měly v držení dva šlechtické rody. V místech, kde dnes město stojí, se nacházelo zemské sídlo vladyky Holomka, villa Milewicz.¹

Vývoj vsi byl složitější, což lze soudit z jejího půdorysu. Jihovýchodní část vsi se skládala ze dvou návsi, které měly rozdílnou velikost. Tyto dvě návsi byly vřetenovitého tvaru. Jádrem vsi by pak mohla být menší z nich. Při přestavbě ve vrcholném středověku vznikla větší náves, ta pak byla druhotně prodloužena a ukončena pravoúhle. Usedlosti na jihovýchodní části návsi zanikly, zřejmě v důsledku napuštění rybníka. Obě strany návsi byly obestavěny a ves měla záhumenicovou plužinu². V 17. století byla ves postižena třicetiletou válkou. Staré dělení plužiny zaniklo. V roce 1654 měly Milovice jen 13 usedlostí, z toho 4 pusté.³

O chalupářskou a domkařskou zástavbu se ves začala rozrůstat v 18. a v 1. polovině 19. století. Po vysušení rybníka se opět začala zastavovat „pobřežní“ strana návsi. Na dně vysušeného rybníka se začala těžit rašelina, poté byly pozemky na dně rybníka odvodněním přeměněny v pole a louky. Ty byly přiděleny nově zřízenému Josefovu dvoru. Po zřízení lihovaru zaznamenaly Milovice ve 2. třetině 19. Století prudký rozvoj.⁴

Severně od Josefova dvora vznikla nová část vsi Na pahorku, ves se tak začala rozrůstat i severozápadním směrem. Hlavním podnětem k tomu se však stalo zřízení vojenského tábora pro výcvik C. a k. rakouské armády v roce 1904. Posádka poté čítala v roce 1905 2 000 osob, později 5 000, ve 20. letech 20. století, to už se jednalo o armádu Československé republiky, pak tato posádka čítala 20 000 osob. Tento vojenský prostor, který se nacházel severně od vsi, ležel mezi Milovicemi, Benáteckou Vruticí, Jiřicemi, Kbelem, Brodci, Luštěnicemi, Strahami, Lipníkem, Vanovicemi, Straky a

¹ ČAPKOVÁ V., TATAROVÁ P.: Milovice aneb 100 let od založení vojenského cvičiště. Muzeum Milovicka, 2004, s. 100.

² Záhumenicová plužina je půda rozdělena do pásů, napříč katastrálním územím, jsou to pozemky využívané k zemědělským aktivitám

³ KUČA, K.: Města a městečka v Čechách a na Moravě a ve Slezsku, 3. díl, Kolí-Mi, Libri 2002, s. 919.

⁴ Tamtéž, s. 919.

Zbožičkem, se rozkládal na ploše 3 465 ha. V pásmu, které se nacházelo uvnitř, se nacházela ves Mladá, ta byla vysídlena a včetně kostela zbořena.⁵

Pro ruské a italské zajatce byly u Milovic za 1. světové války zřízeny dva tábory. Vznikly také dřevěné baráky na jejich ubytování. Tato situace si pak vynutila v roce 1915 zřízení vojenského hřbitova, neboť docházelo k vysoké úmrtnosti vojáků. Úmrtnost způsobovalo špatné snášení klimatu a nedostatek jídla. Mnoho ruských rysů má milovický kostel, na jehož výzdobě se ruští zajatci podíleli. Kostel pochází z období kolem roku 1907. Roku 1921 byla postavena železnice do Lysé nad Labem, sloužící zejména vojsku.⁶

V rakousko-uherské monarchii se Milovice změnilly na přední vojenskou základnu, kterou po roce 1918 převzala i Československá republika. Ves dále žila venkovským životem. Na severovýchodě na ní navázala nová rodinná čtvrť s kostelem na křižovatce. Nádraží, které vzniklo za ním, oddělilo vojenskou část Milovic, jejíž nejstarší části byly vybudovány ve stylu novorenesance.⁷

Vojenský komplex byl rozšiřován v několika obdobích. Nejprve docházelo k rozšiřování v období první republiky a později v období socialismu. 17. března 1939 vstoupila do Milovic německá armáda a odešla 8. 5. 1945. Sovětská armáda přišla 11. 5. 1945 a odešla 14. 12. 1945. Konec 2. světové války v Milovicích vylíčil v obecní kronice řídící učitel Josef Choura, který ji vedl od roku 1930. *„Závěr velké války a osvobození Evropy z jařma německého nacismu visí ve vzduchu. Podzemní hnutí za vedení mjr. L. Nováka se připravuje. U občanů je nejistota. Rozšiřují se zprávy, že Němci ničí na Moravě celé vesnice. V Milovicích je silná posádka, která dělá dojem, že má chuť dle receptu Goebbelsova bránit se do posledního. Velitelství nařídilo kopat zákopy v okolí obce. Občanstvo kope kryty a jámy na zahradách a do beden ukládají nejcennější věci. Někteří si zazdívají i potraviny. Počítají s tím, že v případě, zničí-li Němci Milovice, vrátí se a najdou aspoň potraviny.“* V roce 1948 byla také započata modernizace letiště Boží Dar. Postaveny byly hangáry a vybetonována plocha.⁸

Po nástupu komunistického režimu docházelo k perzekucím vojáků, kteří bojovali za války na Západě a pocházeli z Milovic. Někteří obyvatelé Československa, tedy i Milovic, před tímto režimem utekli. Obyvatelé, především drobní sedláci, byli

⁵ Tamtéž, s. 919.

⁶ KUČA, K.: Města a městečka v Čechách a na Moravě a ve Slezsku, 3. díl, Kolí-Mi, Libri 2002, s. 919.

⁷ KUČA, K.: Města a městečka v Čechách a na Moravě a ve Slezsku, 3. díl, Kolí-Mi, Libri 2002, s. 919.

⁸ ČAPKOVÁ V., TATAROVÁ P.: Milovice aneb 100 let od založení vojenského cvičiště. Muzeum Milovicka, 2004, s. 10-12.

nucení vstoupit do JZD, stejně tak se museli živnostníci vzdát svých obchodů. V Milovicích zaniklo mnoho spolků a sdružení, které už později nebyly obnoveny, například místní aeroklub. V 50. – 60. letech docházelo k modernizaci obce. Zřizovány byly různé instituce – r. 1952 poradna pro matku a dítě, po celé obci byl nainstalován rozhlas, ulice byly vydlážděny. Vojenský tábor Mladá a Milovice byly od sebe 1. července 1951 odloučeny, v obci Mladá byl zřízen vojenský újezd.⁹

Smutnou roli pak Milovice sehrály v letech 1968-1991, kdy zde měla velitelství Střední skupina vojsk okupační sovětské armády, dislokované v tehdejší Československu. 21. srpna 1968 byla do Milovic převelena tanková divize a v Milovicích vzniklo sídlo Střední skupiny vojsk.

2.1 Vojenské cvičiště u Milovic a jeho založení

Založení milovického vojenského cvičiště předcházela bitva u Hrace Králové, ke které došlo 3. července 1866. Tato bitva skončila debaklem, neboť pruská armáda, jež byla lépe vyzbrojená, ale také vycvičená, ušetřila Rakousku těžkou porážku. Toto zjištění vedlo Rakousko k závěru, že je nutné modernizovat armádu. Rakousko pochopilo, že bude nutné provést výcvik v takovém místě, které se válečným podmínkám hodně přibližuje. Především proto, aby bylo možné simulovat válečné situace.

Pro tyto účely se C. a k. říšské ministerstvo války snažilo získat vhodné území. V Čechách se ke vzniku nového vojenského cvičiště nabízelo hned několik míst. Mezi tato místa patřilo např. okolí Kosmonos, Pyšel, Slap, Lochovic nebo Libochovic. Žádné z těchto míst však nebylo dostatečně vyhovující. Předběžně však bylo vybráno území na panství princezny z Croy u Bílých Poličan.¹⁰

Princezna si však chtěla ponechat zámek i park, a tak se veškerá jednání mezi institucemi, úřady a jejich zástupci značně zkomplikovala. Nutností by také bylo vystěhovat několik okolních vesnic, k čemuž však nedošlo. Komisi vojenské správy bylo zjištěno, že území je pro výstavbu a výcvik velkého pluku nevhodné. Jednání o koupi bylo nakonec roku 1903 definitivně ukončeno. Ihned se však objevila nová šance a to v podobě území východně od Nových Benátek. Do této doby bylo toto panství ve

⁹ ČAPKOVÁ V., TATAROVÁ P.: Milovice aneb 100 let od založení vojenského cvičiště. Muzeum Milovicka, 2004, s. 13.

¹⁰ ČAPKOVÁ V., TATAROVÁ P.: Milovice aneb 100 let od založení vojenského cvičiště. Muzeum Milovicka, 2004, s. 40.

vlastnictví šlechtického rodu Thun – Hohenstein. V období kolem roku 1903 však území náleželo K. u k. Privilligirte Österreichisches Länderbank. Ta ho ke koupi nabídla Říšskému ministerstvu války ve Vídni.¹¹

V roce 1901 začala jednání o získání tohoto území. Podmínky pro získání toho cvičiště byly mnohem výhodnější a pro získání pro vojenský erár přístupnější. Nakonec se došlo k resumé:

- polohou je jedinečné
- v souvislosti s polohou je dostačující
- Pro výcvik všech zbraní je vhodné svou formou a představuje velice výhodný terén.¹²

Požadavkem Rakouska bylo vystěhování maximálně jedné vesnice, aby nedošlo k velkým škodám a mohly tak být splněny vojenské nároky, které si Rakousko kladlo. Odpovídající bylo i složení půdy, vodní a zdravotní poměry. Do Čech byl dislokován 8. a 9. sbor rakousko-uherské armády, který tu byl pro výcvik určen. V teritoriu okrsku 8. sboru, jenž sahal přibližně od Kadaně přes České Budějovice až k moravským hranicím, bylo dislokováno 8 pěších pluků. Dále sem zasahovaly 3 polní myslivecké prapory, 1 dělostřelecká brigáda, 2 dragounské pluky, 1 sanitní oddělení a mnoho dalšího.¹³

9. okrsek zasahoval od Kadaně severně a na východ přes Chomutov, Terezín až po Vysoké Mýto. Dislokován sem byl stejný počet pěších pluků, dragounských pluků, více bylo polních mysliveckých praporů či sanitních oddělení. K 9. pluku ještě patřily 4 zeměbranecké pěší pluky a jeden zeměbranecký hulánský pluk, který měl velitelství v Litoměřicích.

Cca 1 400 mužů činil jeden pěší pluk v mírovém stavu, stejně tak jeden zeměbranecký pěší pluk. Třikrát větší býval stav válečný. Länderbank prodala plochu 2 161 ha za 1 550 000 korun. Pozemky, které patřily sedlákům, byly vykoupeny za 1 750 000 korun rakouských. Byla vykoupena i vesnice Mladá. Na své náklady pak erár v Milovicích vystavěl kostel svaté Kateřiny, faru a hřbitov. 8. srpna 1904 dopadly do mladských lesů první ostré granáty.¹⁴

¹¹ ČAPKOVÁ V., TATAROVÁ P.: Milovice aneb 100 let od založení vojenského cvičiště. Muzeum Milovicka, 2004, s. 40.

¹² Tamtéž, s. 40.

¹³ ČAPKOVÁ V., TATAROVÁ P.: Milovice aneb 100 let od založení vojenského cvičiště. Muzeum Milovicka, 2004, s. 41.

¹⁴ ČAPKOVÁ V., TATAROVÁ P.: Milovice aneb 100 let od založení vojenského cvičiště. Muzeum Milovicka, 2004, s. 42.

2.2 Zajatecký tábor

Zajatecký tábor byl na pahorku mezi Benátskou Vruticí a Milovicemi postaven za první světové války v říjnu roku 1914. Ubytování zde byli především zajatci ruští, srbsští a italské. Pozemek, na kterém se zajatecký tábor nacházel, byl již dříve c. a k. vojenským erárem vykoupen. Při zřizování tábora, který byl vystavěn na rozloze 35.15 ha, nedocházelo při výstavbě k problémům.¹⁵

Celý tábor se skládal ze tří teritorií. Kamenný tábor, který byl postaven dříve, a část II a III. Tu tvořily řady dřevěných baráků, které byly pobity černou lepenkou. Celkový počet baráků dosáhl čísla 149. K táboru patřila také strážnice, skladiště, kuchyně a lázeň, která zastávala funkci odvěšovací stanice, márnice a hřbitova. Ruští zajatci v táboře vystavěli také modlitebny. Dále se v táboře nacházela pekárna či prádelna. Tento tábor vedl generál Steiner a plukovník Healberth. Plukovník Healberth byl manželem známé spisovatelky Gabriely Preissové.¹⁶

Tábor byl obehnan plotem z ostnatého drátu, hlídán byl i strážními věžemi a díky vedení elektrického proudu byl celý osvětlen. Jak by se dalo předpokládat, ubytování bylo velmi prosté. Skládalo se z paland, které byly rozmístěny po obvodu ubikace. V jednom baráku se nacházelo 220 až 300 zajatců, kteří spali na slavnících a každý měl právo na jednu nebo dvě deky. Obsazení tábora se v průběhu války měnilo. Nacházelo se zde 30 tisíc, ale také 48 tisíc válečných zajatců.¹⁷

Odlišné podmínky či spíše podmínky o něco slušnější panovaly v kamenném táboře. Zde byli umístěni důstojníci. Z důvodů, že se zde nacházela nemocnice, byli zajatci, kteří měli zdravotní vzdělání využíváni jako zdravotníci. Byly tak zbaveni statusu „válečný zajatec“, který byl nahrazen statusem tzv. internovaného.¹⁸

Zásobovací situace byla velmi mizerná, zvláště pak ve druhé polovině války. Zajatci tak umírali ve špatných životních podmínkách a také hladu. Srbové ani Italové se dosyta nikdy nenajedli. Byli krmeni velmi střídavě, svátkem bylo, když v táboře pošel hladem kůň, jehož masem si pak zajatci přilepšili. Zvláštní přiděly pak měli ti, kteří pracovali v průmyslu, řemeslech, horníci či nemocní. Zajímavostí je, že pro kuchaře

¹⁵ ČAPKOVÁ V., TATAROVÁ P.: Milovice aneb 100 let od založení vojenského cvičiště. Muzeum Milovicka, 2004, s. 43.

¹⁶ ČAPKOVÁ V., TATAROVÁ P.: Milovice aneb 100 let od založení vojenského cvičiště. Muzeum Milovicka, 2004, s. 43, 44.

¹⁷ ČAPKOVÁ V., TATAROVÁ P.: Milovice aneb 100 let od založení vojenského cvičiště. Muzeum Milovicka, 2004, s. 44.

¹⁸ Tamtéž, s. 44.

v kuchyních zajateckých táborů byly pořádány kurzy. Tyto kurzy dávaly kuchařům znalosti, jak nejlépe a co nejvíce zpracovat suroviny, které jim byly k dispozici.

Bída a hlad doháněly zajatce k vynalézavosti. Především ruští zajatci vyráběli hračky, ozdoby, pouzdra či nádobí a to ze dřeva, slámy nebo z drátů. Tyto výrobky pak směňovaly s obyvatelstvem za peníze, ale nejčastěji za potraviny. Tento obchod byl uskutečněn za pomoci zajatců, kteří směli volně vycházet z tábora ven. Byli to zajatci z tábora kamenného, kde byl způsob života o něco volnější. Zajatci z kamenného tábora směli dostávat zásilky z domova, jednalo se o zásilky jídla a peněz.¹⁹

Životní i zdravotní podmínky byly v táboře zkoumány různými komisemi, mezi které patřila i delegace Červeného kříže. Nakonec bylo zkonstatováno, že je o zajatce postaráno v mezích možností a uspokojivě po zdravotní stránce. Úmrtní registr však vykazoval 1 až 36 zemřelých denně. Ti byli pochováváni na vojenském hřbitově, který byl zřízen při táboře. Nejdříve byli mrtví pohřbíváni v rakvích, později ale byli pohřbíváni hromadně do šachet. Pohřbeni museli být nejdéle do dvou dnů od úmrtí a byl jim vystaven „Sterb-Register“, který obsahoval podpis lékaře a svědka úmrtí.²⁰

Po skončení války pak 7. listopadu 1918 proběhla velká manifestace přátelství vrutických občanů k osvobozeným zajatcům. Na slavnosti tak zazněla nejenom italská hudba, ale zazněly také krátké projevy italských důstojníků. Poté se zajatci odebrali na nádraží.²¹

2.3 Mezinárodní vojenský hřbitov v Milovicích

Pokud se v městech nacházelo větší množství vojska, byly zřizovány vojenské hřbitovy. Jinak byli vojáci pohřbíváni na civilních hřbitovech ve zvláštních sekcích. Vznik vojenského hřbitova v Milovicích je spjat s první světovou válkou a vznikem zajateckého tábora, nikoli se založením vojenského cvičiště, jak je mnohdy mylně uváděno.²²

Hřbitov byl spjat s událostmi v roce 1915, kdy do války vstoupila Itálie, a do zajateckého tábora začalo proudit množství italských válečných zajatců. Vzhledem ke

¹⁹ ČAPKOVÁ V., TATAROVÁ P.: Milovice aneb 100 let od založení vojenského cvičiště. Muzeum Milovicka, 2004, s. 44.

²⁰ ČAPKOVÁ V., TATAROVÁ P.: Milovice aneb 100 let od založení vojenského cvičiště. Muzeum Milovicka, 2004, s. 44-45.

²¹ ČAPKOVÁ V., TATAROVÁ P.: Milovice aneb 100 let od založení vojenského cvičiště. Muzeum Milovicka, 2004, s. 45.

²² ČAPKOVÁ V., TATAROVÁ P.: Milovice aneb 100 let od založení vojenského cvičiště. Muzeum Milovicka, 2004, s. 46.

špatným podmínkám, v nichž byli zajatci drženi, docházelo k velkému množství úmrtí, a tak byl vznik hřbitova nezbytností. Hřbitov vznikl na jižní straně zajateckého tábora. Zajímavostí je, že i když vznikl hřbitov především v důsledku velkého proudění italských válečných zajatců, prvním pohřbeným byl ruský válečný zajatec Afamesi Hricov.²³

Mrtví byli pohřbíváni maximálně po dvou. Někdy se však za velkého počtu mrtvých za den stávalo, že byli pohřbíváni do šachet v počtu 6 – 10 zemřelých. Velitelé tábora se však snažili zajišťovat důstojné pohřby. Byl přítomen duchovní a z italských zajatců byl zajištěn pěvecký sbor, který pohřeb doprovázel.²⁴

V roce 1920 byla uspořádána sbírka na zhotovení pomníků italských zajatců. Pod německou brannou moc přešel hřbitov za druhé světové války. Během této doby byly svědomitě udržovány také hroby s Davidovou hvězdou i hroby ruských válečných zajatců. Hřbitov byl volně přístupný. Hroby německých vojáků byly později zničeny a teprve v roce 1993 proběhla exhumace jejich těl.²⁵

Péče o hřbitov upadla v roce 1968 v důsledku vpádu invazních sovětských vojsk. Vojenský tábor byl zneuctěn, jeho velká část byla zabetonována a na severovýchodní straně vznikla odstavná plocha pro tanky. V roce 1991 pak kontaktoval italský vojenský atašé v tehdejším Československu, Rudolf Graziani, pana Kubeše, po revoluci prvního místopředsedu městského úřadu a předložil mu návrh na obnovu vojenského hřbitova. Vypadal pak tak jako za první republiky, byly obnoveny kříže, původní orientace hrobů a cestičky mezi hroby.²⁶

3 Intervence Československa a události roku 1968

Vpád pěti socialistických států, tzv. „okupační pětky“, v jejímž čele byl Sovětský svaz, zničil československou reformu. Tento vpád se uskutečnil 21. srpna 1968.²⁷

²³ ČAPKOVÁ V., TATAROVÁ P.: Milovice aneb 100 let od založení vojenského cvičiště. Muzeum Milovicka, 2004, s. 46.

²⁴ ČAPKOVÁ V., TATAROVÁ P.: Milovice aneb 100 let od založení vojenského cvičiště. Muzeum Milovicka, 2004, s. 46-47.

²⁵ ČAPKOVÁ V., TATAROVÁ P.: Milovice aneb 100 let od založení vojenského cvičiště. Muzeum Milovicka, 2004, s. 47.

²⁶ ČAPKOVÁ V., TATAROVÁ P.: Milovice aneb 100 let od založení vojenského cvičiště. Muzeum Milovicka, 2004, s. 47-48.

²⁷ PECKA, J.: Sovětská armáda v Československu 1968-1991: chronologický přehled. Praha, ÚSD AV ČR, 1996.

V Moskvě bylo politbyrem ÚV KSSS 18. srpna 1968 přijato rozhodnutí o intervenci a na následném setkání představitelů varšavské pětky bylo toto rozhodnutí potvrzeno. Její termín byl určen na noc z 20. na 21. srpna. Alexander Dubček, první tajemník Ústředního výboru Komunistické strany Československa v roce 1968, nejprve obdržel dopis, který Leonid Iljič Brežněv, generální tajemník Ústředního výboru Komunistické strany strany Sovětského svazu, odeslal již 17. srpna, ale jejž obdržel Dubček až 19. srpna. Tento dopis obsahoval ostrou kritikou za neplnění závěrů dohody, ke které podle sovětského názoru došlo v Čierné nad Tisou.²⁸

První zprávy o obsazování republiky vojsky socialistické pětky přišly do napjaté atmosféry v předsednictvu ÚV KSČ 20. srpna ve 23.30. Rozkaz ministra národní obrany Džúra, který zaznamenala československá vojenská velitelství, přikazoval nepoužít zbraní proti invazním vojskům. Naopak jim měla být poskytnuta všestranná pomoc. Tento rozkaz se vztahoval i na Lidové milice a Bezpečnost.²⁹

Obsazen byl rozhlas v Praze na Vinohradech, kde si obrana budovy vyžádala 17 obětí. Oběti si vyžádaly i střety v jiných městech. Následovalo také zatýkání představitelů Československa. Zatčení a připravení k internaci mimo zemi byli např. A. Dubček, J. Smrkovský, F. Kriegel.³⁰

Intervenční vojska pak po celý 21. srpen pokračovala v obsazování letišť, centrálních i regionálních úřadů, ústavů, rozhlasových studií, redakcí a spojovacích uzlů. Pokračovala také v pokusu o odzbrojení československých vojenských jednotek.³¹

Ve čtvrtek 22. srpna byl v Praze na Vysočanech zahájen mimořádný XIV. sjezd KSČ. Na tomto sjezdu byl vyjádřen politický nesouhlas s okupací Československa. Před polednem se také prezident, Ludvík Svoboda, setkal s velitelem intervenčních vojsk I. Pavlovským. Na jeho požadavky na propuštění zatčených ústavních činitelů a průjezd obsazenou Prahou odpověděl Pavlovskij vyhýbavě. Na protest proti okupaci byla následně ve 12:00 hodin zahájena jednohodinová stávka.³²

²⁸ BÁRTA M., FELCMAN, O., KURAL, V.: *Československo roku 1968*. 1. díl: obrodný proces, Praha: Parta, 1993.

²⁹ PECKA, J.: *Sovětská armáda v Československu 1968-1991: chronologický přehled*. Praha, ÚSD AV ČR, 1996.

³⁰ PECKA, J.: *Sovětská armáda v Československu 1968-1991: chronologický přehled*. Praha, ÚSD AV ČR, 1996.

³¹ PECKA, J.: *Sovětská armáda v Československu 1968-1991: chronologický přehled*. Praha, ÚSD AV ČR, 1996.

³² PECKA, J.: *Sovětská armáda v Československu 1968-1991: chronologický přehled*. Praha, ÚSD AV ČR, 1996.

Generál Pavlovskij vydal svým vojskům rozkaz neodzbrojovat jednotky československé lidové armády. Dále se měli vojáci sovětské armády rozmisťovat mimo kasárna československé armády. Později se štáb velitele intervenčních vojsk přesunul z pražské budovy generálního štábu československé lidové armády do Milovic. V Československu měly zůstat jen síly, které byly nezbytné k udržení klidu a pořádku.³³

Československá a sovětská delegace pak 23. srpna začaly v Moskvě jednat. Jednání skončilo podpisem moskevského protokolu. Protokol obsahoval závazné úkoly pro vedení KSČ, zákaz protisovětských organizací, zbavení funkcí těch, kteří vystupovali proti Sovětskému svazu a jiné. Po návratu československé delegace 27. srpna byli občané seznámeni s oficiálním komuniké. Reakce však byly dosti různorodé. Většina občanů se vůbec netajila svým zklamáním a nesouhlasem. Jiní hovořili o zradě a kapitulaci.³⁴

3.1 Ruský pohled na pražské jaro 1968 a invazi

Do Československa vstoupilo při okupaci necelých 450 tisíc příslušníků armád Varšavské smlouvy, další však zůstávali v okolních zemích v pohotovosti. Sovětské jednotky, které do Československa zamířily, byly národnostně velmi pestré, převážná většina sice pocházela z Ruska nebo Běloruska, v paměti občanů ale zůstaly i obličeje Asiátů.³⁵

Povědomí a znalosti o Československu nebyly u sovětských vojáků před invazí nikterak velké. Informace jim byly zprostředkovávány především sovětskými sdělovacími prostředky. I přes různá armádní cvičení zůstávalo Československo před srpnem 1968 pro sovětské vojáky neznámou zemí.³⁶

Příprava na zásah v Československu probíhala od jara roku 1968 ve všech zemích východního bloku. Nikomu se nedostávalo více než opakování oficiální propagandy a vojenských informací. Československo bylo vojákům vyličeeno jako místo naprosté „anarchie“. Místo, kde vládne kontrarevoluce, která rozbíjí přátelství se Sovětským svazem a stírá hranice mezi Východem a Západem. Při vstupu do

³³ PECKA, J.: *Sovětská armáda v Československu 1968-1991: chronologický přehled*. Praha, ÚSD AV ČR, 1996.

³⁴ PECKA, J.: *Sovětská armáda v Československu 1968-1991: chronologický přehled*. Praha, ÚSD AV ČR, 1996.

³⁵ PAZDERKA, J.: *Invaze 1968: Ruský pohled*, Ústav pro studium totalitních režimů. Nakladatelství Torst. Vydání první, s. 17.

³⁶ PAZDERKA, J.: *Invaze 1968: Ruský pohled*, Ústav pro studium totalitních režimů. Nakladatelství Torst. Vydání první, s.18.

Československa byli sovětští vojáci; zaskočeni tím, že téměř nic z toho, co slýchávali a co jim bylo opakováno na školeních, neodpovídalo realitě. Zděšení a nepochopení nastalo v okamžiku, kdy je místo vítání za záchranu před kontrarevolucí čekalo pouhé nadávání, přitom oni přijeli jen splnit rozkaz. Objevily se i případy nesouhlasu sovětských vojáků se zásahem do dění v Československu, ale pouze v omezené míře, neboť vojákům docházelo, že by toto vyjadřování mohlo mít možné neblahé důsledky, které by se z jejich odporu daly vyvodit. Zajímavé tak jsou osudy sovětských vojáků, ale i novinářů, kteří v době okupace žili v Československu.³⁷

To, jak řadoví vojáci vnímali příchod do Československa, a také do Milovic, ukázal i článek ve zvláštním vydání týdeníku *Nymbursko*, ve kterém se objevila zpráva o besedě v Milovicích, která se nesla ve velmi ostrém duchu, a na mnoho otázek nebylo vůbec odpovězeno. „*Prostí vojáci okupačních armád se bezradně usmívají, protože doted' nechápou, proč sem byli posláni.*“³⁸

4 Srpen 1968 v Milovicích a konec 60. let

V Mladé se konalo v roce 1968 velké vojenské cvičení. Toto cvičení, kterého se zúčastnila naše i sovětská armáda, sloužilo k průzkumu terénu před samotnou okupací. V Milovicích se objevila intervenční vojska již v brzkých ranních hodinách 21. srpna 1968.

Tanky a dělostřelectvo intervenčních vojsk bylo rozmístěno kolem tábora. Právě zde v Milovicích bylo posléze umístěno velitelství Střední skupiny sovětských vojsk. Velitelství zde bylo zřízeno po podpisu smlouvy o dočasném pobytu sovětských vojsk v říjnu 1968.³⁹

Do Milovic byl dislokován 114. stíhací letecký pluk, velitelství 131. smíšené letecké divize a gardové motostřelecké pluky. Z Milovic se tak stávalo sovětské městečko. Vznikaly zde proto školy pro děti sovětských vojáků, nemocnice, ale také kulturní a sportovní střediska a obchodní domy. Zvláštností bylo, že Milovice byly propojeny přímo s Moskvou. Do Milovic téměř každý den přijížděl z Moskvy rychlík.

³⁷ PAZDERKA, J.: *Invaze 1968: Ruský pohled*, Ústav pro studium totalitních režimů. Nakladatelství Torst. Vydání první, s. 19-20.

³⁸ Státní okresní archiv Nymburk. Fond knihovna, sbírka periodik. *Nymbursko, zvláštní vydání*, čtvrtek 22. srpna, rok 1968, s. 2.

³⁹ ČAPKOVÁ V., TATAROVÁ P.: *Milovice aneb 100 let od založení vojenského cvičiště*. Muzeum Milovicka, 2004, s. 66.

V budově generálního štábu se tiskly dokonce noviny s názvem Sovetskij soldat a jiné dokumenty. Ruští vojáci zde měli také svou televizní a rádiovou stanici.⁴⁰

Někdejší atmosféra je zachycena i v různých výpovědích osob, které tuto dobu zažily. Vedle příběhů nepříliš veselých se zde objevily i příběhy velice smutné. Nic nebylo jednoduché pro místní obyvatele, ale ani pro vojáky sovětské armády a důstojníky. Zajímavé jsou vzpomínky jednoho z důstojníků, který kdysi v Milovicích sloužil: „*Po několika hodinách letu přistálo letadlo na letišti Boží Dar. Počasí bylo nádherné – prostě babí léto. Už když jsme autobusem přijížděli do Milovic, všiml jsem si hesel na stěnách domů a na plotech. Stálo tam: „Sověte, co řekneš doma své mámě – jsem okupant, jsem vrah?!“ a nebo „Smrt okupantům!“ a podobná hesla.*⁴¹

Po obsazení obce Milovice docházelo k častým jednáním se sovětskými zástupci na veřejných schůzích místního národního výboru. Projednával se nejen chod a bezpečnost obce, ale také možnosti jiných zaměstnání pro vojáky sovětské armády. Ke konci roku 1968 a v průběhu roku 1969 docházelo k velkým zabezpečovacím dodávkám vody nebo paliva jako je uhlí či koks. S příchodem sovětské armády totiž vznikl nedostatek těchto surovin. Problémy se týkaly hlavně Domovní správy Milovic, kde chyběli také topiči.⁴²

Důležitá byla spolupráce mezi občany a posádkou, o té je zmínka i v zápisu z rady místního národního výboru: „*Nelze odmítat spolupráci, je to nutnost – jinak nemůžeme očekávat, že cizí vojska opustí naše území. Je to skutečností, že některá JZD žádají cizí vojska o pomoc v zemědělských pracích jen proto, že je to zadarmo*“. Místní národní výbor obce Milovice se rozhodl pro spolupráci s okupačními vojsky v dobré víře, že pokud bude spolupracovat, opustí vojska území Milovic. Jak již plyne z citace z plenárního zasedání, některá JZD vojáky využívala jako pracovní sílu. Důležité bylo udržovat spojení s posádkou především kvůli informovanosti.⁴³

Při zasedáních místního národního výboru se neprojednávala pouze situace v obci, ale i na výboru. Všem bylo jasné, že práce v tomto orgánu bude mnohem těžší než doposud. Důvody, které k tomu přispívaly, byly pojmenovány takto:

⁴⁰ ČAPKOVÁ V., TATAROVÁ P.: Milovice aneb 100 let od založení vojenského cvičiště. Muzeum Milovicka, 2004, s. 67.

⁴¹ ČAPKOVÁ V., TATAROVÁ P.: Milovice aneb 100 let od založení vojenského cvičiště. Muzeum Milovicka, 2004, s. 68.

⁴² Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis o 3. schůzi rady MNV konané dne 10. února 1968 od 8 hod. na MNV a Zápis z kontrolního dne konaném na Domovní správě Milovice dne 4. listopadu 1968.*

⁴³ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zpráva o činnosti rady MNV od posledního plenárního zasedání, které se konalo dne 12. října 1968.*

- nálada lidí
- prodloužení volebního období apod.
- „*Nezájem i některých poslanců, se kterými jsme ještě nejednali vzhledem k prázdninám a posledním událostem.*”⁴⁴

Protože byl místní národní výbor v neustálém spojení s posádkou, dalo se očekávat, že jakmile se bude něco dít, budou o tom jeho pracovníci informováni. Byli si tedy jistí, že v případě nouze dojde k rychlému svolání nejen rady, ale také funkcionářů. „*Většina posádek byla neústupná, je třeba být rozumní a jednotní jako v den okupace. Najdou se i lidé, kteří současné situace budou využívat ve svůj prospěch, a to je třeba likvidovat*”.⁴⁵ Ze zápisu plenárního zasedání je tedy patrné, že se rada obávala i možného zneužití nastalé situace. Pokud by opravdu někdo nastalé situace využil, mohlo by být přerušeno spojení mezi místním národním výborem a posádkou a tím by došlo k zamezení rychlého řešení případných problémů.

Ke konfliktům sice docházelo, ale většinou se obešly bez následků, či trvalejších konfliktů. Přestože mnozí obyvatelé i soudruzi z místního národního výboru věděli o častém střílení, z důvodů, že k němu docházelo především mezi příslušníky cizích vojsk, nepovažovali zasahování za nutné. Začaly se však množit stížnosti na sovětské důstojníky. Jednou ze stížností byla stížnost soudruha Řihy, náčelníka ČSD, na jejich chování či vykupování zboží v obchodech.

Avšak i přes tyto události a případné stížnosti se snažili sověští vojáci o sžití s obyvateli Milovic. V roce 1969 se tak uskutečnil dne 6. září koncert, na který velení Střední skupiny sovětských vojsk pozvalo MNV a ten následně pozval všechny občany obce.⁴⁶

„*Jednou uspořádali koncert, a jestli pozvali někoho z obce, to nevím. Já jsem tam nikoho neviděl, a protože jsem trochu přes hudbu, tak jsem se tam šel podívat. Ale zas tam nastala taková komická situace. Oni tam hráli Čajkovského. Na takovém hranatém torzu byly zavěšeny duté tyče, do nich se tluče a ono to vydává zvuky jako zvony. Takže oni hráli toho Čajkovského. A samozřejmě plno ruských dětí pobíhalo*

⁴⁴ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis o 2. plenárním zasedání místního výboru v Milovicích*, konaném dne 11. dubna 1968 od 19.30 hodin v sále kulturního domu v Milovicích, s. 1.

⁴⁵ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis o 2. plenárním zasedání místního výboru v Milovicích*, konaném dne 11. dubna 1968 od 19.30 hodin v sále kulturního domu v Milovicích, s. 1.

⁴⁶ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis o 2. plenárním zasedání místního výboru v Milovicích*, konaném dne 11. dubna 1968 od 19.30 hodin v sále kulturního domu v Milovicích, s. 1.

*kolem dokola, a když viděly, že ten hudebník, ten voják do toho thuče, tak to udělaly taky a tloukly do toho mimo takt, že jo, úplně. Tenkrát přišel jeden, ten je odháněl. Odháněl je z jedné strany a oni z druhé strany zase přišly, protože pro ně to byla úplná atrakce, hra. Pokud se týká této produkce, o které já hovořím, tak tam přišla jakási zpěvačka. Měla róbu, jako kdyby měla zpívat ve Scale. Zaspívala asi dvě věci, ale dobře je zaspívala, podle mého úsudku. A pak se celá ta kapela rozpustila. A ty děti, ty ruské děti...hovoříme o ruských dětech, které tam byly, tak se k těm ruským vojákům přidružily, aby si zatroubily. Ale to je dobře, tohle všechno jsem kvitoval s povděkem. A já se ještě jakožto člověk, který se zabývá hudbou, zmíním o té jejich reprodukci. Oni hráli naprosto přesně, tam nebyl jeden kiks, ale nemělo to duši. Ta muzika neměla duši. A to dokáže posoudit pouze někdo, kdo tu muziku zná, kdo jí poslouchá, že v tom něco je. Oni to předehráli, jako kdyby to byl stroj.*⁴⁷

V roce 1968 také probíhala jednání, která se týkala udržování hrobů a památníků sovětských vojáků. Schůze místního národního výboru, která se konala 14. prosince 1968, projednala tento bod, nicméně finanční prostředky na udržování hrobů nebyly, proto se muselo žádat o finanční podporu u Okresního národního výboru.

Obec se stala střediskem, ve kterém docházelo k upevňování internacionálních vztahů se sovětskými občany. Byla navštěvována řadou významných delegací i občany z celé republiky. Řada sovětských občanů se sžila s milovickými občany, především v místech jejich pobytu.

4.1 70. léta v Milovicích

V 70. letech došlo k mnoha jednáním o chodu obce a jejím udržování, které se konaly především za účasti sovětských důstojníků. Na počest 25. výročí osvobození naší republiky sovětskou armádou bylo uděleno několik „Pamětních medailí vlády České socialistické republiky“. Rada nakonec doporučila odměnit medailí i několik soudruhů pracujících na místním národním výboru. Mezi nimi například Františka Černého nebo Marii Davidkovou. Pro záležitosti týkající se dočasného pobytu sovětských vojsk vznikla v Milovicích komise, podle článku 3 směrnice pro činnost vládních zmocněnců. Byl jmenován nový předseda místního národního výboru, členové

⁴⁷ Rozhovor s Alešem Kubešem, 27. 7. 2015, Milovice, zvukový záznam uložen v archivu Mileny Ratajové.

rady a na jednání místního národního výboru byl pravidelně přizván i zástupce sovětské armády.⁴⁸

Mezi veselejší případy, které byly v tomto roce řešeny, pak dle mého soudu patří zmínka o jednání, které proběhlo 27. února 1970. Na tomto jednání se probíralo promítání filmů v kině a jejich výběr. Sovětští zástupci zmiňovali, že některé filmy narušují morálku jejich vojáků a mají strach, aby občanům nejen Milovic, ale občanům Československa, nebyla narušena ideologická stránka výchovy. Jednalo se o promítání filmů především francouzských a amerických.⁴⁹

V tomto roce také proběhlo jednání se správou sovětské posádky. Jednání se uskutečnilo mezi vládním zmocněncem SSSR generálem Baštanikovem a místním národním výborem. Projednávalo se mnoho otázek. V bodech, které byly projednávány, tak došlo ke kladným výsledkům:

- používání místních komunikací vojenskými vozidly
- používání pozemků JZD k výcviku
- účast sovětské posádky na májových oslavách v Milovicích
- zařazení vojenského újezdu do okresu Nymburk
- přidělování bytů na sídlišti rodinám, dodržování Domovního řádu⁵⁰

4.2 Osidlování Milovic a zabydlování sovětských vojáků

Nejprve byl zahájen odsun československé armády z Milovic, vojáci byli převeleni na Slovensko a letectvo do Pardubic. Poté započalo osidlování obce a zabydlování sovětských vojáků. Ubytování Střední skupiny sovětských vojsk probíhalo zpočátku klidně. V roce 1970 se objevily první žádosti sovětských vojáků žijících v Milovicích o možnost pozvat své příbuzné ze Sovětského svazu do Československa. Vojákům bylo vyhrazeno sídliště zvané Balonka. Tato část obce se tak pozvolna měnila na sovětské městečko. Přesto život v obci v této době nebyl pro sovětské vojenské příslušníky tak jednoduchý, jak by se mohlo zdát. Vojáci měli svůj přísný režim a jejich životní úroveň závisela na jejich hodnosti. Vojáci základní služby žili v otřesných

⁴⁸ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis 4 ze zasedání rady MNV Milovice*, konaném dne 21. března 1970 v 9.00 hodin na MNV Milovice

⁴⁹ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis 1 z plenárního zasedání MNV v Milovicích*, konaném dne 27. února 1970 ve 20.00 hodin na MNV v Milovicích.

⁵⁰ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis 2 z plenárního zasedání MNV v Milovicích*, konaného dne 16. dubna 1971 v Milovicích - stav plnění usnesení plenárního zasedání z 26. února 1971.

podmínkách, v části obce, která se nazývala Šanghaj. Toto místo tak bylo pojmenováno přímo Sověty. Bylo to zázemí dvou tankových pluků, které byly do Milovic dislokovány.⁵¹ Kasárna z bývalého Rakouského tábora byla obývána svobodnými vojáky, důstojníci žili v „generálských“ vilách a obyčejní ženatí vojáci žili s rodinami na sídlišti Balonka.

Už v roce 1971 se začaly objevovat stížnosti na Domovní správu. „*Někteří uživatelé bytů poukazují na to, že byty, které byly přiděleny příslušníkům sovětské armády, užívá větší počet osob, takže v těchto prostorech stoupá enormně spotřeba vody....*“ Těmito slovy začíná jeden z dalších zápisů místního národního výboru. Obyvatelstvo však opakovaně poukazovalo na nepřiměřený počet osob v bytových jednotkách, které byly příslušníkům sovětské armády svěřeny. Obyvatelům tak stoupaly náklady na uhrazení vodného a stočného, neboť tyto náklady byly rozpočítány a placeny osobami, které v těchto prostorech byly přihlášeny. Tato otázka tak měla být projednána s příslušníky sovětské armády. Vše bylo řešeno 8. a 15. října se sovětskými občany. Ti se zavázali dát počet osob, které v bytech pobývaly, do pořádku. Protože nebylo vyřešeno to, jak budou byty sovětskou armádou placeny, byly vytvořeny nové návrhy řešení, které se se sovětskou armádou pojednávaly, avšak další zprávy o dořešení této záležitosti v zápisech doloženy nejsou. Sovětští vojáci byli upozorněni místním národním výborem na to, že pokud nájemníci zjistí zvýšený počet osob v bytě, mohou tento problém nahlásit na domovní správě. Vojenská správa měla pod kontrolou především byty na sídlišti. Tyto byty byly obývány především příslušníky vojenské posádky.⁵²

Tato situace, která vyústila v poměrně velký problém, se však skutečně začala řešit až v létě roku 1972. Projednáván byl s místním národním výborem a soudruhem majorem Erinem, náčelníkem KEČ.⁵³ Obě strany se snažily zlepšit vzájemnou spolupráci. Závěry byly následující: „*DS: Domovní řády jsou vyvěšeny v ruském jazyce a je třeba upozornit na jejich dodržování. Jednání o spotřebě vody – KEČ – v Sov. svazu se za vodu neplatí tolik jako tady, takže naši lidé nejsou zvyklí s vodou hospodařit.*“ Dále bylo projednáno přebírání a úklidy bytů a také parkování.⁵⁴

⁵¹ Jambor Patrik. *Milovice – sovětské stavby v Milovicích*. In: *Fortifikace.cz* [online]. Poslední změna 17. 11. 2014 13:14 [Cit. 17. 3. 2015]. Dostupné z: fortifikace.cz

⁵² Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis o kontrolním dnu provedeném v podniku Domovní správa v Milovicích n. L. dne 28. června 1971*, s. 3.

⁵³ Komando ekonomické části, které připadala správa budov, materiální správa

⁵⁴ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis ze společné schůzky ubytovacích organizací Střední skupiny sovětských vojsk, Domovní správy Milovice a MNV Milovice*,

I v roce 1982 dále probíhala jednání ohledně užívání bytů. Bytové družstvo nebylo ve styku se sovětskými nájemníky, ale pouze se sovětskou bytovou organizací, se kterou byly domluveny podmínky užívání jednotlivých bytů. Do každého vchodu byl dán nově vytvořený domovní řád. O domovní majetek bylo nutné se řádně starat, především o sídliště Balonka. Místní národní výbor však musel dbát na řádný chod celkového hospodářství, neboť právě milovičtí občané byli těmi stálými. Bylo tedy nutné zajistit vše potřebné, aby po případném odchodu sovětských občanů nestrádali. Při jednáních vycházeli zástupci místního národního výboru vstříc sovětským vojákům, problémy však nebyly řešeny komplexně, ale pouze jednotlivě. Bohužel i při stěhování příslušníků sovětské armády bylo poukazováno na to, že není kontrolováno, zda jsou byty předávány v pořádku a to především v roce 1991.⁵⁵

Rozhovor s pamětníkem mi přiblížil situaci v obci o něco více. A především skutečnost, jak vypadaly domácnosti sovětských vojáků a jejich rodinných příslušníků. V dnešní době je pro průměrného člověka nepředstavitelné, že by v bytě 2+kk bydlely dvě rodiny. Tento způsob života, odpovídající sovětským poměrům, však byl tehdy pro vojáky jedinou možností, jak být v kontaktu se svou rodinou. Avšak takovým to způsobem života byl znepríjemňován život jiných obyvatelů bytů v části obce Balonka, jak vyplynulo z výše zmíněných zápisů rady obce. Ze zmínek o stížnostech je proto patrné, že tento způsob soužití se milovickým obyvatelům nelíbil.

Další problém měla obec s vodou, jejíž spotřeba stoupala nejen kvůli příchozím vojskům, ale také kvůli nepřiměřenému počtu osob v bytech a bylo nutné vybudovat nový vodovod.

4.3 Školství

70. léta se nesla na vlně změn v obci. Hned z kraje roku 1970, v březnu, se začala projednávat na zasedáních rady místního národního výboru činnost úseku školství a kultury. Navázáno bylo spojení sovětských jednotek v Milovicích se Základní

konané dne 13. července 1972 v 9.00 hodin v zasedací místnosti Místního národního výboru v Milovicích n/L.

⁵⁵Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis ze III. plenárního zasedání MNV v Milovicích*, konaného ve čtvrtek 10. června 1982 od 19.30 v agitačním středisku kulturního domu v Milovicích.

devítiletou školou. V ní pak byla uspořádána beseda se žáky a sovětskými Komsomolci.⁵⁶

V letech 1968-1969 nastal v důsledku převelení československých vojáků úbytek žáků. Stará školní budova byla předána do užívání dětem nejprve sovětských důstojníků. Předání školy sovětské armádě bylo nutností, protože se začaly objevovat první žádosti o příchod rodin sovětských vojenských příslušníků. S mnoha rodinami přicházely i děti, proto se předání školy uskutečnilo poměrně rychle.

Na jednom ze zasedání rady místního národního výboru obce Milovice se proto projednával návrh dohody o propůjčení staré školy pro výuku sovětských dětí. Bylo tomu tak na žádost zástupců sovětské armády, kteří propůjčení školy požadovali. Jednání tedy proběhlo v roce 1970, dětem po dohodě nejen s radními, ale také s paní ředitelkou, měla být škola uvolněna. Aby se tak ale stalo, musela být zachována přístupnost tělocvičny pro ZDŠ Milovice. Celkově se mělo jednat o 44 hodin týdně. Jednalo se o vedlejší budovu základní devítileté školy a sovětskými dětmi byla opuštěna v roce 1981.⁵⁷

Do školy byly dány kotle ústředního topení a při jednání se zástupci sovětské posádky bylo domluveno, že od školního roku 1971-1972 bude jedna z vedlejších budov přenechána pro sovětské děti a pro jejich potřeby. Sovětské učitelké sbory uzavřely se školním milovickým sborem dohodu o vzájemné spolupráci.⁵⁸

Škola byla uvolněna 15. června 1971. Sovětská správa zahájila opravy a malování tříd. Ve škole bylo ponecháno potřebné zařízení. Provedena byla inventarizace všeho potřebného, aby byl zachován bezpečný řád školy. O úplném předání školy bylo rozhodnuto při jednání s plukovníkem Dozorcem a vedením školy.⁵⁹

Na základě tohoto jednání byla sepsána a uzavřena dohoda mezi příslušnými orgány.⁶⁰ K zahájení prvního školního dne 1. září 1970 byli přizváni zástupci sovětské armády.⁶¹

⁵⁶ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis 4 ze zasedání rady MNV Milovice*, konaném dne 21. března 1970 v 9.00 hodin na MNV Milovice

⁵⁷ *Historie školy*. In: <http://www.zsmilovice.cz> [online]. [Cit. 17. 3. 2015]. Dostupné z: www.zsmilovice.cz

⁵⁸ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis 1 z plenárního zasedání MNV v Milovicích*, konaného dne 26. února 1971 od 20.00 hodin v agitačním středisku Kulturního domu v Milovicích.

⁵⁹ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis č. 13 ze zasedání rady MNV v Milovicích*, konaném dne 25. června 1971 od 20.00 hodin na MNV v Milovicích.

⁶⁰ Tamtéž, s. 5.

V oblasti školství a kultury došlo v roce 1980 k rozboru činnosti v těchto odvětvích. Především v roce 1979, který byl nazván Mezinárodním dnem dítěte, probíhalo mnoho výměnných akcí žáků základní školy v Milovicích se sovětskými žáky. Jednalo se také o řadu kvízů, divadelních představení a sportovních akcí.⁶²

Ačkoli by bylo zajímavé sledovat socializaci nejen vojáků, ale také dětí ze sovětských rodin, není toto téma v použitých materiálech nikterak zastoupeno. Zmínky jsou pouze o přenechání základní školy sovětským dětem. Lze ale předpokládat, že socializace dětí probíhala snadněji než u dospělých jedinců, zejména kvůli jejich bezprostřednosti.

Na druhou stranu škola byla předána do rukou sovětských příslušníků, což znamená, že jen velmi zřídka docházelo ke kontaktu mezi dětmi sovětskými a milovickými. Je ale znám také případ, kdy sovětská dívka chodila tlumočit do školy.

4.4 Obchod se sověty

Velkým mezníkem v roce 1968 bylo obchodování s cizími vojsky, neboť díky obchodu a nákupům sovětských vojsk vzrostly tržby v obci. V diskuzi na 4. plenárním zasedání místního národního výboru dne 12. září 1968 v Milovicích docházelo k rozporupným názorům. Zatímco někteří soudruzi byli proti obchodu, druzí oponovali tím, že pokud budou mít vojska naše peníze, nebude možné jim prodej zboží odepřít. V roce 1968, ale také v roce 1969 vzrostly tržby především v prodejnách textilu a obuvi.⁶³

Přestože sovětské jednotky chodily nakupovat do Milovické Jednoty, krátce po Novém roce roku 1973 se začalo dne 18. ledna jednat o možnosti předání obchodních jednotek Jednoty v části obce Milovice – Balonka sovětským příslušníkům. Už dříve v roce 1969 se sešli všichni vedoucí milovických prodejen, aby projednali a zjistili současný stav zásobování a případně požádali o doplnění chybějícího druhu zboží v důsledku zvýšeného prodeje sovětským vojskům. V roce 1973 se jednalo se mezi místním národním výborem a družstvem Jednota, jež zastupoval soudruh náměstek

⁶¹ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis 6 ze zasedání rady MNV Milovice*, konaném dne 17. dubna 1970 od 20.00 hodin na MNV Milovice/ *Zápis č. 12 ze zasedání rady MNV Milovice*, konaném dne 14. srpna 1970 od 20.00 hodin na MNV Milovice

⁶² Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *I. plenární zasedání MVN Milovice*, konaného 7. února 1980 od 19.30 v agitačním středisku KD Milovice, s. 9.

⁶³ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. Zpráva o činnosti rady MNV od posledního plenárního zasedání, které se konalo dne 12. října 1968.

Závodský a soudruh Hrdý. Střední skupina sovětských vojsk požadovala podstoupení obchodních jednotek na Balonce. Zdůvodněno to bylo přítomností převážně sovětského obyvatelstva a dále výstavbou obytných jednotek, čímž se opět měl zvýšit počet obyvatel. Vše bylo řádně projednáno a následně byly schváleny závěry. Řešením bylo předání obchodních jednotek. Dodrženy musely být některé podmínky:

- zachován volný přístup všech občanů Milovic, zvláště občanů z Pahorku
- zachování dosavadního sortimentu
- pokud možno zachovat stávající ceny
- zachovat nebo přesunout do jiné části obce sortiment školních potřeb a hraček⁶⁴

To bylo jen několik málo bodů, které jednání obsahovalo.

V roce 1975 se hodnotil předešlý rok a to po všech stránkách. Splněn byl maloobchodní obrat v obci. Bylo to především vlivem sovětských občanů. Tento vliv se však postupně začal snižovat, především díky výstavbě a zřízování vlastních sovětských provozoven. V roce 1974 také posílila obchodní síť, výstavbou prodejny „Družba”.⁶⁵

Jako v letech předešlých i v roce 1976 došlo ke kompletnímu rozboru hospodaření místního národního výboru Milovice. Splněn byl především plán prodeje průmyslového zboží. Ovlivněno to bylo nejspíše novou průmyslovou prodejnou sovětského obchodního podniku “Družba”. Tento podnik byl otevřen už v roce 1974. V tomto obchodním podniku mohli nakupovat i občané Milovic. Zajištěno tak bylo dobré zásobování občanů. S tímto se musela vypořádat obchodní jednotka Jednota, především proto, aby v boji s konkurencí obstála.⁶⁶

S tímto byla spjata i otázka nákupů. Soudruh Trkal na plenárním zasedání 9. září 1976 podotkl, že dochází ke značným nepokojům při nákupech. Jednalo se především o zabezpečení pořádku, aby nedocházelo k předbíhání, a také, aby bylo vydáváno přiměřené množství masa tak, aby se dostalo na každého. Při jednání s prodavačkami sovětské prodejny však nebyl prodej masa vyřešen. Pověřené prodavačky nemohly

⁶⁴ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis o jednání, které se konalo dne 18. ledna 1973 na MNV v Milovicích n/Labem ohledně možnosti předání obchodních jednotek Jednoty v části obce Milovice – Balonka.*

⁶⁵ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Komplexní rozbor činnosti a hospodaření MNV Milovic za rok 1974, s. 7, 34.*

⁶⁶ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis č. 1 z veřejného plenárního zasedání MNV v Milovicích, konaného dne 5. února 1976 od 19.30 v agitačním středisku kulturního domu v Milovicích.*

samy rozhodnout o prodeji a o tom, zda mí či nesmí objem prodaného masa na osobu snížit. Prodávaly proto raději větší množství. Často tedy docházelo k tomu, že na občany stojící vzadu ve frontě se tak daného zboží nedostalo. Jednalo se především o druby. Stejným nedostatkovým zbožím bylo i plzeňské pivo, které bylo vykupováno na bedny, nebo slunečnicový olej.⁶⁷

V návaznosti na situaci v obchodě se v roce 1977 projednával při diskuzi na plenárním zasedání městského národního výboru vjezd cizích osob do Milovic. Do obce měli přístup zaměstnanci vojenského prostoru Kladna, Chomutova a dle slov soudružky Malínské, která diskuzi na toto téma zavedla, i každý občan. Do Milovic v rámci družebních styků se Sovětskou armádou tak přijížděli lidé z celé republiky.⁶⁸

V roce 1983 probíhalo mnoho diskuzí k zásobování obce. Zásobování v obci zabezpečovalo Spotřební družstvo Jednota Nymburk a sovětský Podnik obchodu a služeb „Družba“ Milovice. Družstvo Jednota Nymburk zabezpečovala především pečivo, lahůdky, mléčné výrobky a drůbež. Sovětský obchod „Družba“ zajišťoval možnost nákupu i milovickým občanům. V nabídce měl tento obchod, s vlastní dopravou, pivo i nealkoholické nápoje. Zatímco Jednota nabízela pouze nymburské pivo, v „Družbě“ bylo možno nakoupit i pivo plzeňské, velkopopovické a mnohá další. Stejně zásobování se týkalo i nealkoholických nápojů a limonád, též ve velkém výběru. Prodejna byla zásobena také cukrovinkami sovětské výroby. Velkou výhodou poskytoval obchod i svou pracovní dobou, která byla od 8 – 13:30 a následně od 16 – 21 hodiny, oproti tomu obchod Jednota zavíral v 17:30. Otevřena byla v sobotu i v neděli, a proto byla hojně navštěvována českým obyvatelstvem a to nejen z nymburského okresu. „Družba“ nabízela i široký výběr masa, které bylo možné zakoupit čerstvé nejen ve čtvrtek a v pátek, ale také v pondělí a v úterý. Obchod dále nabízel široký sortiment ovoce a zeleniny. Vlastní doprava zabezpečovala plynulé zásobování. V roce 1983 tak byl zajištěn dostatek nejen těstovin, mouky, šťáv, cukru a tuků, ale také šlehačky a smetany.⁶⁹

Ačkoli se tyto informace objevovaly v zápisech z plenárního zasedání i z rad místního národního výboru, ukázalo se, že mnohdy se jednalo o dezinformace. Což lze

⁶⁷ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *5 prezenční listina z plenárního zasedání MNV Milovice*, konaného dne 9. září 1976 od 19.30 hodin v agitačním středisku kulturního domu v Milovicích.

⁶⁸ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis II. z plenárního zasedání MNV Milovice*, konaného od 19.30 hodin v agitačním středisku kulturního domu v Milovicích

⁶⁹ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zpráva o zásobení obce Milovice v období 1983 a připomínky z zásobování*, s. 1, 3.

posoudit vzhledem k výpovědi pana Aleše Kubeše: „*Měli v druhém táboře postavený obchod, on to nebyl obchodní dům, ale měli tam skutečně věci, i které se běžně u nás nedostaly a za laciný peníz. A pochopitelně ti, kdo tam dodávali, tak vzhledem k prestiži a nátlaku komunistických ruských výborů, tam museli dodávat prvotřídní věci a bylo je možné koupit i Čechům, pokud se tam dostali.*“⁷⁰ Přesto, že se v zápisech můžeme dočíst o tom, jak byl obchod přístupný nejen milovickým občanům, není to tak zcela pravda, což vyplývá z další části výpovědi pana Aleše Kubeše k této věci. „*Neměli tam přístup, není to pravda. Museli podplatit někoho, aby je tam vzal nebo museli jít jinudy, ne bránou. Ještě jedna věc je, tam bylo postavené jakési dioráma, u toho obchodního domu, on to ve skutečnosti obchodní dům nebyl. Byl to obchod, byl to velký obchod, přízemní, žádný patrový obchodní dům. A Rusové tam postavili diorámu, kde bylo asi dvanáct udělaných soch, různých ruských vojevůdců. Tam se chodili k tomu klanět, to se říkalo, že tam jdou jako k oltáři. Chodili tam Češi, různé zájezdy tam jezdily, k tomu účelu, formálně. Ve skutečnosti tam jezdili nakupovat, samozřejmě. Kde jsou ruští vojevůdci, maršálové a tak dále, tak byli pochopitelně vypraveni se vším možným a Rusům se to taky líbilo, jak se Češi zajímají o jejich vojevůdce. Pochopitelně oni věděli, že to tak není, ale formalita tam měla velkou roli. No a oni se tam podívali, takhle to prošli, ale hlavně šli do toho krámu, nakupovat. No a nakupovali se tam věci, které běžně u nás v prodeji nebyly v krámech. Obyčejný voják tam taky nesměl, zas to bylo jenom pro ně a pro civilisty, ruské civilisty. Čecha nevyhnali, protože jim tam nosil peníze, ale voják obyčejný tam nesměl.*“⁷¹

Drobnou výtkou, která se objevila na plenárním zasedání místního národního výboru, byl pozdní rozvoz mléka a pečiva v obchodním domě Družba na sídlišti. Místní národní výbor však nemohl rozvoz ani prodej ovlivnit, neboť obchodní dům Družba byl ve správě sovětského obchodního zařízení.⁷²

Zatímco po ubytování sovětské armády v obci třzby stoupaly, je možné předpokládat, že tyto tržby v následujících letech, respektive po otevření sovětského obchodu Družba klesly. Obchodní dům Družba byl na svou dobu velice moderní. Zásobování obchodního domu se lišilo od zásobování obchodu Jednota, proto se lišil i

⁷⁰ Rozhovor s Alešem Kubešem, 27. 7. 2015, Milovice, zvukový záznam uložen v archivu Mileny Ratajové.

⁷¹ Rozhovor s Alešem Kubešem, 27. 7. 2015, Milovice, zvukový záznam uložen v archivu Mileny Ratajové.

⁷² Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis ze IV. plenárního zasedání MNV Milovice*, konaného dne 4. srpna 1988 od 19.30 v agitačním středisku kulturního domu v Milovicích, s. 2-4.

sortiment. Ve své době byla Družba velmi moderní i po stránce otevírací doby. Přesto se občas objevily stížnosti občanů na nepřiměřený prodej potravin určitého druhu, faktem ale zůstává, že prodavačky samy o tom, kolik čeho smí nebo nesmí prodat, nerozhodovaly.

4.5 Kulturní život v obci

Za největší kulturní dění v obci byly považovány májové oslavy, kterých se konalo hned několik. Jednalo se především o oslavy 1. máje, osvobození Československa Rudou armádou a mnoho dalších. Oslavy byly dějištěm setkávání se vojáků s civilním obyvatelstvem. Na oslavy byli zváni místní obyvatelé a stejně tak příslušníci sovětských rodin.

Dá se to však považovat za jediný kontakt s místním obyvatelstvem, neboť ačkoli se vojáci stali součástí obce, určitá averze, která vyplula na povrch již v prvních dnech okupace, pravděpodobně přetrvávala. A ani sami vojáci neměli takovou svobodu, jak je možné se domnívat. Jejich život se převážně omezoval na prostor kasáren, kde měli i místa k odpočinku nebo sportu.

Pokud však k nějakému kontaktu mezi místními obyvateli a vojáky docházelo i mimo oslavy, bylo to například v hostincích, které často navštěvovali důstojníci. A později také při obchodu, kdy docházelo ke směnám zboží za peníze nebo v mnoha případech i za alkohol, jak vypověděl pamětník, pan Aleš Kubeš.

Ke dni 5. května 1970 byla uspořádána slavnost, a také proběhlo pohoštění sovětské delegace a poslanců tehdejšího místního národního výboru. Ruští vojáci začali být zapojováni do slavnostnějších událostí ze života obce, jako je zahájení školního roku nebo účasti na místních oslavách, které se konaly v obci každoročně.

V roce 1970 ke 100. výročí V. I. Lenina byl zorganizován slavnostní den. Byl zahájen položením věnců k pomníku V. I. Lenina v místě sovětské posádky. Účast na této události byla opravdu vysoká. Poté byl pořádán slavnostní večer o životě a díle V. I. Lenina, kde bylo přítomno 200 občanů. Tato událost se pak opakovala každý další rok a nesla se vždy v podobném duchu.⁷³

Rok 1973 se nesl v duchu oslav 28. výročí osvobození Československa sovětskou armádou. Celá akce byla naplánována do detailu. Opět se pokládaly věnce k pomníkům a to k pomníku osvobození „Vítání sovětského vojáka“ a k Pomníku

⁷³ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis č. 2 ze zasedání rady místního národního výboru Milovice*, konané dne 22. ledna 1971 od 20.00 hodin na MNV Milovice, s. 3.

padlých I. a II. světové války“. U pomníku „Vítání sovětského vojáka“ byl přednesen soudruh Hlaváčkem referát. U pomníku padlých pak přednesl referát soudruh Konopka. Zařízeno bylo i vystoupení žáků základní devítileté školy a mateřské školy. V tomto roce dosáhl počet dětí ve škole 300. Z toho bylo sto dětí sovětských.⁷⁴

O dva roky později, v roce 1975, se na zasedání rady místního národního výboru Milovice objevily připomínky ke zlepšení koncepce rozvoje kulturní politiky obce. Mezi tyto připomínky patřily:

- práce s mladými lidmi, utvoření čtenářského kroužku, využívání agitačních střed
- věnování větší pozornosti propagaci a agitaci
- zaměření se na modernizaci kina – jeho přestavbu
- udržování spolupráce s kulturním souborem sovětské armády v posádce

Zároveň to byly i závazky, které měly být dodrženy v roce 1976. Plán těchto kulturních akcí byl proto předložen plenárnímu zasedání MNV.⁷⁵

Jednotný plán na rok 1975 se však týkal především oblasti mimoškolního vzdělávání. Třicáté výročí osvobození mělo být využito k intenzivnějšímu studiu světonázorového a kulturně politického dění. Objasňovány měly být otázky politické, ale také ekonomické. Všechny kroky měl vést k podpoře a vysvětlení otázek mírového socialistického soužití.⁷⁶

Zmíněna byla modernizace kina. Sledována byla také kulturně politická úroveň představení. Cílem bylo dosáhnout zvýšení návštěvnosti kina na filmech ze zemí socialistického tábora, s tematikou 30. výročí osvobození, a také vztahu k SSSR, které odrážely budování socialismu. K ideologické výchově neměly být používány jen filmy, ale i památky v obci, které se k těmto věcem vztahovaly.⁷⁷

Rok 1975 byl také významným výročím osvobození Československa Rudou armádou a zároveň vítězstvím sovětského lidu nad fašismem. S tímto faktem bylo spjato

⁷⁴ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Hodnocení celoobecního závazku obce Milovice n/L za I. pololetí r. 1973.*

⁷⁵ Zápis č. 20 ze zasedání rady MNV Milovice, konaného dne 21. listopadu 1975 od 19.30 hod na MNV v Milovicích

⁷⁶ Jednotný plán kulturně výchovné činnosti v MVN Milovice n/L 1975, s. 1.

⁷⁷ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Jednotný plán kulturně výchovné činnosti v MVN Milovice n/L 1975, s. 2.*

právě zvelebování přírody, sadů, parků a další zeleně v obci. V měsíci dubnu byl proto také vyhlášen jarní úklid. Za účasti sovětské posádky proběhl také úklid na sídlišti.⁷⁸

Co se týče vyhodnocení plnění celoobecního závazku místního národního výboru v oblasti ideové výchovy a kulturní činnosti v roce 1977 probíhalo vše v pořádku. Důkazem toho byla manifestace 1. máje, která byla velmi dobře připravena, a to tak, že se jí zúčastnilo 1 200 občanů, včetně sovětských občanů a vojáků. K oslavám 32. výročí osvobození Československa sovětskou armádou byl uskutečněn průvod, který byl doprovázen sovětskou dechovou hudbou. Byly položeny věnce k památníkům a na závěr byl uskutečněn lampionový průvod dětí. Oslavy 32. výročí osvobození se zúčastnilo 300 občanů.

Dále delegace Národní fronty v počtu 30 občanů a dětí položila věnce k hrobům Rudoarmějců, kteří zemřeli v obci v roce 1945. Proběhl také mezinárodní den dětí, který byl oslaven návštěvou u sovětských vojáků, kde byly děti seznámeny s bojovou technikou.⁷⁹

V roce 1978 došlo v Milovicích hned k několika oslavám spojených s významnými výročími. Průběh těchto oslav byl domluven na I. plenárním zasedání místního národního výboru Milovice, 8. února 1978. Na slavnostní veřejné schůzi vzpomenu předseďa místního národního výboru, soudruh Trkal, na významná výročí, která se týkala dne 23. února. V tento den totiž schůze probíhala.⁸⁰

*„Soudružky a soudruzi, dnešního dne 23. února 1978 jsou další 2 významná výročí našeho lidu. 75. výročí narození Julia Fučíka. 23. února 1903 se narodil Julius Fučík, významný konunistický pracovník, národní hrdina. Byl členem KSČ od jejího založení. Pracoval jako konunistický novinář a spisovatel. Kromě velkého počtu politických a literárních článků napsal soubor reportáží ze SSSR, kde v létech 1934-1936 působil jako dopisovatel Rudého práva”.*⁸¹

V první části vzpomínky, se soudruh Trkal, předseďa místního národního výboru Milovice, zabýval především významným výročím týkajícím se Julia Fučíka, zmíněn byl jeho život a jeho dílo, především Reportáž psaná na oprátce. Ta byla v prvním

⁷⁸ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. Zápis ze II. plenárního zasedání MNV Milovice n. l. konané dne 3. dubna 1975 v 19.30 hodin v kavárně kulturního domu v Milovicích.

⁷⁹ Vyhodnocení plnění celoobecního závazku MNV za I. pololetí 1977.

⁸⁰ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. Zápis z I. plenárního zasedání MNV Milovice, konané dne 8. února 1978 v agitačním středisku kulturního domu od 19.30

⁸¹ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. Slavnostní veřejná schůze VO KSČ, MNV v Milovicích na počest 30. výročí Vítězného února, konaná dne 23. 2. 1978 v kulturním domě od 19.30 hodin.

vydání upravena nejen redakčně, ale také ideologicky. V další části pak přistoupil k samotnému povídání o dni 23. února.

*„23. února 1978 oslavuje Sovětská armáda a sovětský lid 60. výročí sovětské moci. Sovětské ozbrojené síly, vytvořené a vychované V. I. Leninem a komunistickou stranou, se ctí plní odpovědné a záslužné poslání. Zabezpečují spolehlivou ochranu vymožeností Října, vymožeností socialismu, tvůrčí práci lidu a jsou záštitou světového míru. Pracující Sovětského svazu chovají ke své armádě lásku, pečují o ni, vědí, že bděle stojí na stráži jejich zájmů, obětavě slouží lidu. Právě toto je výročí všech sovětských lidí. Obětavým plněním své internacionální povinnosti si sovětská armáda získala lásku a vděčnost lidu Československa”.*⁸²

Střední skupina sovětských vojsk splnila v roce 1983 veškeré přísliby, které dala místnímu národnímu výboru Milovice, ohledně oslav 113. výročí narození V. I. Lenina i manifestace pracujících. Za poskytnutí hudby, účast vojáků a důstojníků, zaslal místní národní výbor děkovný dopis. Znění dopisu za bezchybné plnění požadavků, které zajistily klidný a důstojný průběh všech májových oslav, bylo schváleno 19. května 1983. Další dopis byl zaslán Střední skupině vojsk sovětské armády k 66. výročí Velké říjnové revoluce.⁸³

Pro zajištění plynulého chodu oslav byla i v roce 1984 požádána o součinnost Střední skupina sovětských vojsk. Její politické oddělení bylo požádáno písemně a to především kvůli zajištění vojenské hudby, čestné stráže, vstupu do posádky a zajištění úklidu obce. Manifestace pracujících se zúčastnilo 850 lidí. O pestrost průvodu se zasloužili požárníci, myslivci a pionýři.⁸⁴

V roce 1985 se pořádal společenský ples, kde vystupovala sovětská hudba. Tato akce se stala u občanů velmi oblíbenou. Ples byl pořádán k 40. výročí osvobození Československa sovětskou armádou. Obec také v červenci přivítala sovětské turisty z Gruzie, pro které byl připraven bohatý program v podobě vystoupení základní školy, ukázky provozu dopravního hřiště, pokládání květin k památníkům V. I. Lenina a „Vítání sovětského vojáka”. Proběhlo také vítání sovětských dětí narozených v

⁸² Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Slavností veřejná schůze VO KSČ, MNV v Milovicích na počest 30. výročí Vítězného února*, konaná dne 23. 2. 1978 v kulturním době od 19.30 hodin.

⁸³ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis ze III. plenárního zasedání MNV v Milovicích*, konaného dne 2. června 1983 od 19.30 v agitačním středisku kulturního domu Milovice, s. 3. Veřejná schůze MNV a MVNF dne 3. listopadu 1983 – Oslava 66. Výročí VŘSR.

⁸⁴ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis ze III. plenárního zasedání MNV Milovice*, konaného 7. července 1984 od 19.30 v agitačním středisku kulturního domu v Milovicích.

Československu. Tato akce se vydařila a jako každý rok se velmi líbila sovětským rodinám. Zástupce sovětských turistů provedl zápis do pamětní knihy v gruzínském jazyce.⁸⁵

Sověští občané se podíleli na prospěšných věcech obce, především tedy při pomáhání na oslavách. Bohužel objevovaly se i opačné případy. Jedním z nich byla ztráta vypěstovaných zahrádkářských produktů, kvůli tomu také docházelo k poškozování oplocení. Problém také představovalo rozdělávání ohničeků. Bylo proto jednáno se sovětskou posádkou a Veřejnou bezpečností, která měla zajistit zvýšené kontroly v nočních hodinách v okolí zahrádek a rodinných domů.⁸⁶

Bohatý na různé akce byl rok 1986. Mezi tyto akce patřily různé zájezdy, plesy a taneční zábavy, sportovní akce, oslavy Mezinárodního dne žen, oslavy s pokládáním věnců k památníkům, vítání občanů, večery nad gramofonovou deskou, loučení dětí s mateřskou školou a mnohé další. V obci bylo uspořádáno loutkové představení Ahoj kamarádi nebo koncert Petra Rezka. Uskutečněno bylo 7 diskoték, vánoční diskoples. Od května tohoto roku bylo obnoveno promítání filmů pro děti i dospělé. Přivítáno bylo celkem 25 malých občanů, z toho 10 občanů sovětských. Uskutečnilo se celkem 10 svatebních obřadů a konaly se také návštěvy domova důchodců, především v období adventu. Všechny tyto akce napomáhaly ke sblížení a dobrému soužití občanů Milovic se sovětskými občany.⁸⁷

I v roce 1987 probíhaly oslavy a různé koncerty. Jedním z koncertů byl koncert sovětské hudby, který se netradičně konal v parčíku místního národního výboru. Bylo tomu tak především kvůli následnému složitému úklidu sálu kulturního domu.⁸⁸

Tyto oslavy byly poslední, které se nesly v tradičním duchu předchozích let. V dalších letech a především po Sametové revoluci se květnové oslavy v obci Milovice sice konaly, avšak zmínky v dostupných materiálech obce už jsou spíše okrajové. Vyplývá z nich spíš nutnost tyto oslavy uskutečnit, než chuť je uskutečnit. Tato nutnost

⁸⁵ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis ze I. plenárního zasedání MNV Milovice*, konaného 21. února 1985 od 19.30 v agitačním středisku kulturního domu v Milovicích.

⁸⁶ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis ze IV. plenárního zasedání MNV Milovice*, konaného 11. června 1985 od 19.30 v agitačním středisku kulturního domu v Milovicích.

⁸⁷ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis z VI. plenárního zasedání MNV Milovice*, konaného dne 11. prosince 1986 od 19.30 v agitačním středisku kulturního domu v Milovicích, s. 1-2.

⁸⁸ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis z II. plenárního zasedání MNV Milovice*, konaného dne 16. dubna 1987 od 19.30 v agitačním středisku kulturního domu v Milovicích, s. 2.

byla zřejmě spjata s tím, aby náhodou nedošlo k nějakému střetu. Domněnkou může být i skutečnost, že sovětská armáda byla stále ještě v obci přítomna, nebylo by proto dobré vzbudit nějaký rozruch, aby nedošlo k možným zlobným potyčkám.

Sametová revoluce, která začala 17. listopadu 1989, dala impuls ke vzniku mnoha manifestací po území celé republiky. Několik se jich odehrálo i v okresním městě Nymburk a jedna z manifestací se pak udála také v Milovicích. Té se zúčastnilo 40 milovických občanů, kteří manifestovali za požadavky studentů. K manifestaci se připojili občané pracující v různých podnicích v obci, ale také v sovětské vojenské posádce. Tito občané se stali mluvčími lidu a výpady, které se uskutečnily proti pracovníkům místního národního výboru, byly ovlivněny i alkoholem. Manifestující se rozešli kolem půl druhé odpoledne po vzájemné diskuzi před budovou národního výboru.⁸⁹

V květnu roku 1990 proběhly poslední májové oslavy za účasti sovětské armády. Konaly se oslavy 1. máje, které měly být ozvláštněny soutěžemi ve skalách, zajištěna měla být i reprodukce hudby a stánky s občerstvením. Májovým oslavám předcházela oslava Velikonoc, kterou pořádali zástupci Občanského fóra. Organizování májových oslav se však neujali, ujali se alespoň zvaní občanů na akci. Proběhly i oslavy 45. výročí pražského povstání a taktéž 45. výročí osvobození. Nikoli však jako v předchozích letech, kdy bylo pokládání věnců u pomníku V. I. Lenina, památníku Vítání sovětského vojáka a pomníku Padlých za první světové války samozřejmé, v tomto roce to bylo členy městského výboru spíše doporučeno. Naposledy byli požádáni sovětsí vojáci o zajištění hudby, pochodu a držení čestné stráže. Byla to poslední z velkých oslav, které se mohli zúčastnit milovičtí i sovětsí občané. Od roku 1991 se v Milovicích žádná z těchto oslav již nekonala.⁹⁰

4.6 Vzniklé a přetrvávající problémy

Po příchodu sovětské armády projevovali obyvatelé nesouhlas s okupací i příchodem vojáků do Milovic. Jednalo se o různé nápisy na zdech domů, které byly určeny vojákům. Z důvodů nesouhlasu s okupací byly ničeny i památky, které měly

⁸⁹ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis z V. plenárního zasedání MNV Milovice*, konaného dne 30. listopadu 1989 od 19.30 v agitačním středisku kulturního domu v Milovicích, s. 2, 3, 4.

⁹⁰ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis č. 7 ze společného zasedání rady MNV Milovice, zástupců zájmových organizací a OF v Milovicích*, konaného dne 12. dubna 1990 v zasedací místnosti MNV, s. 3.

jakoukoliv spojitost se Sovětským svazem. Důležitou věcí, která byla kvůli pobytu sovětských vojsk na území Milovic projednávána, bylo obnovení památníku na počest osvobození Československa sovětskou armádou před školou. Pomník byl zničen Jiřím Vrtílkem v srpnu 1968 na znamení protestu proti okupaci. Usnesení znělo: „*Rada MNV v Milovicích se usnáší podat žalobu u okresního soudu v Nymburce – v občansko právní věci o náhradu škody za zničený pomníček na J. Vrtílku, nar. 15. 9. 1946, bytem Milovice, Dukelská 69. S. Trkal zašle urgenci na potvrzení objednávky akad. sochaři s. Hánovi.*“. Nymburským okresním soudem byl Jiří Vrtílek uznán vinným a bylo rozhodnuto o náhradě škody. Rada tak obnovení a opravení pomníku schválila a projednala tento proces s autorem původního památníku, s akademickým sochařem soudruhem Hánou z Prahy. Toto téma pak bylo projednáváno i na dalších schůzích.⁹¹

O novém pomníku se začalo jednat hned z kraje roku 1971. Tento pomníček byl vystaven na místě, kde původně stál starý pomníček „Vítání sovětského vojáka“. K odhalení došlo při májových oslavách 8. května 1971.⁹²

4.6.1 Přetrvávající problém s vodou a palivem

Jedním z největších problémů podle prošlých materiálů, ale i z rozhovoru s pamětníkem bylo bezpochyby zásobování obce vodou, jejíž spotřeba nepřiměřeně stoupala. Tento problém, přesto, že byl řešen několikrát, nebyl nikdy dořešen úplně. Problém tak trval několik let. Dalším problémem, který se také objevoval velmi často, a to především v zimních měsících, bylo chybějící topné palivo nebo nedostatek topičů.

V průběhu nejen let šedesátých, ale také let sedmdesátých, bylo na nedostatek vody neustále upozorňováno. Nedostatek vody byl nejen v obytných jednotkách sovětských občanů, ale i v objektech vojenských statků – provozoven. Členem rady místního národního výboru bylo podotknuto, že do místního vodovodu je pouštěno dostatečné množství vody, a že závada se bude nejspíše vyskytovat ve vojenském statku. Avšak i přesto docházelo k jejímu nedostatku i v některých obytných jednotkách milovických občanů.⁹³

⁹¹ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis č. 15 ze zasedání rady místního národního výboru Milovice*, konané dne 25. září 1970 ve 20.00 hodin na MNV Milovice, s. 1-2.

⁹² Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis č. 2 ze zasedání rady MNV v Milovicích*, konaném dne 22. ledna 1971 od 20.00 hodin na MNV v Milovicích.

⁹³ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis č. 1 z veřejného plenárního zasedání MNV v Milovicích*, konaného dne 5. února 1976 od 19.30 v agitačním středisku kulturního domu v Milovicích.

První jednání o spotřebě vody proběhlo v roce 1969. Jednání se událo mezi vodohospodářskou správou a sovětskými vojáky. Nakonec byla Sovětská správa budov pověřena vypracováním podkladů o spotřebě vody a to do 28. března 1969. Tímtož byla pověřena vodohospodářská správa.

První zápis místního národního výboru v Milovicích roku 1972 obsahoval jednání o nové úpravě kanalizace. Tato úprava kanalizace a vodovodu byla dokončena v roce 1976. S tímto souvisela i žádost sovětské strany o úpravu a výstavbu nové silnice, především kvůli přesunu vojenské techniky.⁹⁴

Problémy s vodou přetrvávaly i v roce 1980. Nyní byly spjaty především s hygienickým hlediskem. Sověští občané z části obce Na Balonce byli nuceni chodit pro vodu do ostatních obytných domů, kvůli jejímu znečištění.⁹⁵

4.6.2 Rušení nočního klidu

V roce 1977 bylo poukázáno na rušení pořádku sovětskou armádou, i když se nejednalo o závažné případy. Docházelo ale k občasnému rušení nočního klidu v pozdních hodinách. Pokud ale byla na Komandatuře vstřícná služba, na upozornění ihned zareagovala a nastal klid. Hluk působily kytary, bubny a především rozhlas. Hluk působila také letadla, která létala převážně v sobotu ráno. Na diskuzi IV. plenárního zasedání místního národního výboru Milovice ze 7. července roku 1977, která se tímto tématem zabývala, však došlo i na názor, že takovéto problémy s hlukem by způsobovala i letadla československé armády.⁹⁶

Avšak i v roce 1978 bylo poukazováno na rušení nočního klidu z posádky a to přenosem hudby z kulturního domu v době okolo 23:00 hodiny. Soudružkou Davidkovou bylo proto navrženo, aby se o hlasitosti hudby jednalo přímo s provozujícím podnikem. Opětovně bylo upozorňováno na nadměrný hluk tryskových letadel. Zmocněnci vlády pro dočasný pobyt sovětských vojsk, a také hlavnímu

⁹⁴ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis ze zasedání MNV v Milovicích*, konaném 26. Října 1972 v Milovicích.

⁹⁵ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis z II. plenárního zasedání MNV Milovice*, konaného dne 27. března 1980 od 19.30 v kulturním domě Milovice, s. 2.

⁹⁶ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis ze IV. plenárního zasedání MNV Milovice*, konaného 7. července 1977 od 19.30 hod v agitačním středisku kulturního domu

hygienikovi Československé republiky při ministerstvu zdravotnictví, proto byla zaslána žádost o usměrnění této aktivity.⁹⁷

Nadále byla řešena otázka hluku, způsobovaná přeletem letadel, nyní i po 23. hodině večerní, což škodilo především dětem. Tento problém se podařilo však omezit vždy jen na chvíli. Občané, které hluk rušil nejvíce, a především hluk způsobovaný stavbou ve vojenském prostoru, dostávali od sovětských vojáků údajně 400 Kčs. Tento údaj se však ukázal jako mylný a jako pouhá fáma.

Stejně jako v přechozím roce 1982, tak i roce 1983 bylo poukazováno na přílišný hluk, způsobovaný tryskovými letadly, ovšem kvůli zajišťování obrany to bylo nevyhnutelné. Hluk byl minimalizován vždy krátce po vznesení námitek, udělením příslibu o omezení hluku, avšak po krátkém čase byl příslib opět porušován.

Řešení otázky hluku se tak na IV. plenárním zasedání roku 1988 stalo zásadním bodem. Námítky týkající se hluku však zastínila pravda, že vojenští piloti musí trénovat a hluk způsobuje nová letecká technika. Navíc letiště bylo v Milovicích i před rokem 1968, což správně v diskuzi připomněla soudružka Davidková.⁹⁸

V roce 1982 docházelo také k řešení otázek znečišťování ovzduší. V roce 1983 byly vypočteny poplatky za znečišťování ovzduší sovětskou armádou. Podklady zpracovala sovětská strana, výpočty byly překontrolovány českou technickou inspekcí ochrany ovzduší. Výsledek však nebyl místnímu národnímu výboru sdělen. Projednávalo také bylo znečišťování potoku Mlynařice. Vyčištění mělo proběhnout do konce roku 1983 a provést ho měla sovětská vojenská posádka.⁹⁹

4.6.3 Ostatní vážné problémy

Docházelo také k problémům, které musely být řešeny s Organizací bytového hospodářství za účasti zástupců OBH, místního národního výboru i sovětské strany. Jednalo se především o nedodržování pořádku na sídlišti a dodání domovních řádů v českém i ruském jazyce do všech domů obývaných sovětskými občany, aby nedocházelo k narušování kulturního a socialistického soužití. Také byla řešena otázka

⁹⁷ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis ze IV. plenárního zasedání MNV Milovice*, konaného dne 6. července 1978 od 19.30 hodin v agitačním středisku kulturního domu v Milovicích nad Labem.

⁹⁸ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis ze IV. plenárního zasedání MNV Milovice*, konaného dne 4. srpna 1988 od 19.30 v agitačním středisku kulturního domu v Milovicích, s. 2-4.

⁹⁹ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Plenění usnesení a vyřizování připomínek ze IV. plenárního zasedání. Zápis z III. plenárního zasedání MNV v Milovicích*, konaného dne 2. června 1983 od 19.30 v agitačním středisku kulturního domu Milovice, s. 2.

užívání prádelen. V místech sídliště, ale i jiných místech obce Milovice docházelo k opakovanému nedostatku vody. Tento problém se zvyšoval nedodržováním předpisů, které se týkaly užívání prádelen. Přesto však docházelo k praní prádla v bytových jednotkách, neboť právě sovětští občané užívání prádelen odmítali.¹⁰⁰

V roce 1979 se řešilo přemnožení psů a koček. Na první pohled nic závažného, z pohledu místního národního výboru to však důležité bylo. Z diskuze, která proběhla 5. dubna 1979, totiž vyplývalo především riziko nákazy prasat. V tomto roce se v obci Milovice rozšířila nákaza, kterou přenášeli nejen psi, ale i kočky, potažmo i myši. Dalším velkým neduhem bylo držení psů sovětskými občany, kteří venčili psy především v prostorech před domy a na sídlištích, bylo proto nemožné, aby si v takto znečištěných plochách hrály děti. Problémem bylo neplacení poplatků za držení psa, nemohlo to však být řešeno, protože neexistoval přehled držitelů psů na sídlišti. Nakonec byla připomínka ohledně držení psů a koček předána sovětské bytové organizaci, aby zpravila občany o povinnostech vyplývajících z ustavení domovního řádu a vyhlášek ministerstva financí Československé republiky o poplatcích.¹⁰¹

Tato otázka byla řešena v sobotu 2. dubna 1983 u generála Střední skupiny sovětské armády. Byl vydán pokyn, aby KEČ oznámila adresy všech sovětských držitelů psů bydlících na sídlišti v Milovicích.¹⁰²

Jednáno bylo také o vyhrazení prostoru ve vojenském prostoru pro potřeby vojenských příslušníků, žijících na sídlišti, důležitém pro opravy a garážování vojenských automobilů. Došlo k tomu v návaznosti na jednání ohledně otázek o nadměrném hluku. Dále byl soudruh podplukovník Kopcev požádán, aby opět upozornil na dodržování pořádku, placení poplatků za držení psů a odklizení vraků ze státních garáží.¹⁰³

Nedodržování předpisů bylo cyklicky se opakujícím problémem. K řešení docházelo vždy po jednání s přílušnými zástupci ze strany obce a ze strany sovětské. Plnění pak krátkou chvílí fungovalo, avšak ne dlouho. Velká většina problémů se po vyřešení rychle navracela do původní podoby. Za nejzávažnější je možné považovat

¹⁰⁰ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis č. 15 ze schůze rady MNV*, konaného dne 31. srpna 1978 od 18.00 hodin v zasedací místnosti MNV Milovice nad Labem

¹⁰¹ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis z II. Plenárního zasedání MNV Milovice*, konaného dne 5. dubna 1979 od 19.30 h. v kulturním domě v Milovicích.

¹⁰² Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Kontrola plnění a vyřizování připomínek ze dne 17. února 1983*, s. 2.

¹⁰³ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis z II. plenárního zasedání MNV Milovice*, konaného 5. dubna 1979, v kulturním domě Milovice, s. 1, 2.

především jízdu v protisměru, kterou byla ohrožována bezpečnost civilního obyvatelstva.

Poukazováno bylo rovněž na neplacení poplatků za příjem televize, nedodržování dopravních značek, jízdy v zakázaných ulicích a častou jízdu v protisměru. Dalším nešvarem, který se objevoval od dob přítomnosti sovětské armády v Milovicích, bylo opakované ježdění vozidel po travnatých plochách. Tyto záležitosti nebyly řešeny jednoduše. Především proto, že i automobilová inspekce a volha z komandatury jezdily v protisměru. Bylo tak těžké chtít po druhých, aby dodržovali předpisy.¹⁰⁴

Obzvláště v jarních měsících, po vydatných deštích, se začaly na trávnících objevovat velké koleje. Stejně tomu tak bylo u průjezdu vojenských vozidel kolem zemědělského družstva a hřbitova. Samozřejmě kolem zemědělského družstva jezdili i jeho zaměstnanci s valníky mrkve a dalším nákladem. Tento problém byl projednáván s náčelníkem sovětské komandatury podplukovníkem Budanovem a zástupcem štábu podplukovníkem Kulikovem, kteří byli na plenární zasedání přizváni místním národním výborem kvůli připomínce výročí Vítězného února v roce 1988. Po tomto jednání se stav zlepšil. Problém představovalo i přeplněné parkoviště na nádraží, kde parkovala vojenská vozidla a vojenské autobusy, kteří ve většině případů, ponechávaly zapnuté motory, tudíž docházelo k zamořování ovzduší. I v tomto případě přislíbila komandatura zvýšený dohled automobilové inspekce a vojenských pořádkových orgánů.¹⁰⁵

Parkování automobilů bylo problémem i v roce 1989, ovšem nebyl snadno řešitelný. Nemohla ho řešit ani Bezpečnost ani sovětská strana, aby náhodou nebyl zásahem do osobního vlastnictví porušen zákon. Projednávala se také jízda a parkování osobních automobilů na travnatých plochách. Tyto automobily, zakoupené sovětskými občany, byly povětšinou sovětské výroby a ve velmi špatném technickém stavu. Navíc nebyly označovány státní poznávací značkou. Navrhovalo se proto, aby zakoupená vozidla parkovala ve vyznačeném prostoru v posádce. Za daného stavu totiž nebyla plně zajištěna bezpečnost a plynulost silničního provozu. Automobily bránily dobrému

¹⁰⁴ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *IV. plenární zasedání MVN Milovice*, konaného dne 5. července 1979 od 19.30 v agitačním středisku kulturního domu v Milovicích, kontrola plenárního usnesení z 31. května 1979, s. 2, 3.

¹⁰⁵ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis z I. plenárního zasedání MNV Milovice*, konaného dne 18. února 1988 od 19.30 v agitačním středisku kulturního domu v Milovicích, s. 1, 2. *Zápis ze IV. plenárního zasedání MNV Milovice*, konaného dne 4. srpna od 19.30 na stejném místě.

průchodu a průjezdu zásobovacích vozidel, ale i kdyby bylo sídliště obydleno československými občany, problém by přetrvával, neboť i oni by svá auta měli před domy.

Kvůli přestupkům, kterých se majitelé dopouštěli, a mnohdy i závažných, bylo 30 sovětských občanů posláno domů dříve, než v roce 1991 skončila smlouva o dočasném pobytu sovětských vojsk. Začaly se objevovat negativní ohlasy a stížnosti na chování posádky. Především na vojenské autobusy, nejenže zněčišťovaly ovzduší, ale také ničily veřejné prostranství. Ani v těchto ohledech se místní národní výbor nebál zasáhnout. Posádka tedy byla dopisem upozorněna na nemožnost parkování mimo prostranství komunikace.¹⁰⁶

Dalším problémem bylo rozdělování ohňů, na sídlišti, přestože bylo v roce 1987 sovětskému velitelství nabídnuto vyhledání vhodných prostor pro jeho rozdělování tak, aby nemohlo dojít k rozšíření ohně na okolní domky. Nabídka však využita nebyla a sovětská strana sama nepřijala žádné opatření.¹⁰⁷

Obec Milovice se nepotýkala jen s nepořádkem, kterého se dopouštěli sověští občané, řešila obecně trestnou činnost mládeže. Ta sice vyřešena nebyla, ale vandalská činnost vzhledem k veřejným zařízením postupně klesala. Pořádek na sídlišti, které obývali především sověští občané, se však zajišťovat nedařilo, orgán městského výboru totiž neměl pravomoc vést sovětské občany k zodpovědnosti. S tím, že nebyla tato otázka stále důsledně a trvale řešena, stávalo se často, že se k děláni nepořádku přidávali i čeští občané. Zápis z pléna místního národního výboru ze dne 17. února 1983 uvádí: „V roce 1982 v předvečer májových oslav došlo před kavárnou v Milovicích k hromadné potyčce českých a sovětských občanů. Celý případ byl vyšetřován orgány SNB, bylo prokázáno, že potyčka neměla politické pozadí. Příklad byl předán komisi OVP při MNV Milovice k dořešení.“¹⁰⁸

V diskuzích, které probíhaly na plenárních zasedáních městského výboru, se v roce 1983 objevovaly stížnosti spojené s vandalismem, ke kterému docházelo v zahradě dětského domova a jeslí. Tato zahrada byla ve špatném stavu, který zhoršovalo

¹⁰⁶ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis č. 16 ze zasedání rady místního národního výboru Milovice*, konané dne 9. října 1970 od 8.00 hodin na MNV Milovice.

¹⁰⁷ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis z II. plenárního zasedání MNV Milovice*, konaného dne 27. dubna 1989 od 19.30 v agitačním středisku kulturního domu v Milovicích, s. 1-3.

¹⁰⁸ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Komplexní rozbor za rok 1982 in: Zápis z I. plenárního zasedání MNV v Milovicích*, konaného dne 17. února 1983 od 19.30 hodin v agitačním středisku kulturního domu v Milovicích, s. 22.

nezákonné užívání třemi sovětskými občany. Ti využívali zahradu ke své rekreaci. V zahradě, kde byli přistiženi, jedli, pili, kouřili a po sobě tak zanechávali velký nepořádek. Situace se opakovala velmi často. S touto připomínkou se na městský výbor obrátila zdravotní sestra z jestlí. Přestože výbor pomoc přislíbil, bylo doporučeno obracet se s těmito stížnostmi na komandaturu sovětské armády.¹⁰⁹

Se zimou bylo spojeno spalování špatného paliva vojáky v kotelnách. Neodborným topením docházelo ke znečišťování ovzduší drobným popílkem a sazemi. Měla být proto zřízena plynová kotelna, ta měla nahradit 70 kotelen.¹¹⁰

Přestože různorodé problémy přetrvávaly, dá se říci, že došlo k jistému akceptování těchto nešvarů obyvateli obce. Pravděpodobně se občané obce naučili respektovat i řidičské dovednosti sovětských občanů. Není proto známo, zda například došlo k nehodám nebo ke zraněním civilních občanů. I když je to do jisté míry pravděpodobné, podklady v dostupných materiálech se o tom vůbec nezmiňují.

4.7 Budovy vystavěné sovětskou armádou

Od příchodu sovětské armády do Milovic zde bylo vystavěno několik budov. Některé z těchto budov nebyly nikdy uvedeny do chodu, jiné svůj účel plnily. Mnohé z těchto budov jsou dnes již zchátralé, jiné dostaly nový vzhled a plní jiný účel. Některé z nich dnes již nestojí.

Budova, která dnes už nestojí, ale stojí za zmínku, je nemocnice. Ta byla v Milovicích vybudována, avšak nikdy nebyla uvedena do chodu. Za neuvedení do chodu mohla její konstrukce, která nebyla správná. Budova začala natolik chátrat, že nyní už v Milovicích nestojí. Opakem byla milovická poliklinika, která byla dostavěna těsně před odchodem sovětské armády. Ani ona však nikdy nebyla uvedena do chodu. Stavba nebyla přijata milovickým obyvatelstvem, které jí odmítalo z důvodů, že byla původně určena pouze pro sovětské vojáky.

Mimo všechny ostatní budovy a to nejen ty, které byly vystavěny armádou, ale i sovětské civilní budovy, stojí milovická pitevna spojená s kartotékou. Pitevna byla přísně střežená, o čemž svědčí i fakt, že byla napojena na nejmodernější pult

¹⁰⁹Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis z II. plenárního zasedání MNV v Milovicích*, konaného dne 7. dubna 1983 od 19.30. v agitačním středisku kulturního domu v Milovicích, s. 2.

¹¹⁰Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zápis ze VI. Plenárního zasedání MNV Milovice*, konaného dne 1. prosince 1988 od 19.30 v agitačním středisku kulturního domu v Milovicích, s. 2.

centralizované ochrany. Čidla zabudovaná v okenních tabulích reagovala na jakýkoliv pohyb.

S příchodem sovětské armády bylo možné počítat také s přítomností rodin. Proto bylo nutné vybudovat základní školu a školku, aby bylo dětem poskytnuto potřebné vzdělání. Škola byla původně sovětské armádě propůjčena místním národním výborem. Byla určena výhradně sovětským dětem, které tak nepřišly do styku s českými dětmi a dalšími obyvateli obce.

Karpatsko-dukelský památník byl prvním objektem, který byl zničen po odchodu sovětské armády z Milovic. Obsahoval mnoho bust významných sovětských vojáků a uvnitř památníku byla vystavena plastická mapa bojiště. Stal se tak pietním místem, kde byly konány například přísahy. Po devastaci pomníku byly zachovány pouze tři busty, které byly nakonec odcizeny.

Ceremonie a přehlídky se také konaly na centrálním shromaždišti, které se nacházelo uprostřed města. Sloužilo také k tomu, aby byla armáda na očích veřejnosti. Nedaleko centrálního shromaždiště se pak nacházelo sportovní centrum, ke kterému náležel venkovní i krytý bazén, kde sovětsí vojáci trávili volný čas.

Pro podporu kultury bylo vybudováno Kulturní centrum Topolová. Bylo tvořeno dvěma bloky, ten první, jak už název napovídá, dominoval ulici Topolová. Zde se nacházely multifunkční místnosti, kde nechyběla propagandistická výzdoba. Součástí druhého bloku bylo kino, které sloužilo k promítání sovětských filmů s armádní tematikou.

Přízemí panelového domu, kde se nacházelo malé studio, hlasatelna, zařízení, které převádělo filmy do formátu určeného pro televizní vysílání, vysílače a pomocná zařízení režie, sloužilo jako telecentrum Milovice. Správa tohoto objektu spadala pod plukovníka Zlotova. Netvořily se zde samostatné programy, šlo pouze o napodobení sovětského televizního kanálu. Dnes již tato budova nepojímá žádný z uvedených prostor, objekt byl přestavěn a slouží jako obytný dům. „Korpus 1“, jak byla nazývána redakce novin *Sovětskij Soldat*, a pošní pošta sloužily k odesílání pošty sovětské armády domů či k získání informací o propagandě a dění v armádě. A „město ve městě“ tvořilo Velitelství Střední skupiny vojsk sovětské armády sloužící jako sídlo velení.

Místo, na kterém dnes stojí oblíbené centrum Mirakulum, bylo kdysi zabráno 29. a 95. tankovým plukem, který sem byl dislokován. Shanghai, jak Rusové toto místo pojmenovali, a především jeho severní část sloužila k parkování obrněné techniky. Pro

účely nácviiku brodění s těžkou technikou bylo nutné vybudovat vodní nádrže, kde by nácviik mohl probíhat.

Jedna z budov, která však v Milovicích stojí dodnes a stojí za zmínku, je Důstojnický dům, který dnes slouží jako radnice města Milovice. Dům byl Sovětům předán jako dar v roce 1979.¹¹¹

4.8 Restrukturalizace Milovic v 90. letech a odchod sovětské armády

Velkým tématem byl v Milovicích na počátku 90. let především prostor posádky a jeho budoucí využití po odchodu sovětských vojsk. Toto téma bylo ve své podstatě největším problémem, který se řešil, avšak bylo to velmi složité. Obec Milovice, která po několik let řešila různé potíže, které se někdy více a někdy méně často objevovaly, patřila totiž do jiného okresu než posádka.

Již na počátku roku 1990 bylo na zasedání rady města místního národního výboru jednáno o ukončení výstavby staveb ve vojenském prostoru v Milovicích. Město Lysá nad Labem požadovalo, převezme-li prostor československá armáda, aby byla méně početná než armáda sovětská a případný nevyužitý prostor byl dán k užívání civilnímu obyvatelstvu. Dále byl řešen odchod sovětské armády a sovětských občanů. Vzápětí se však objevila otázka, kým bude sídliště Balonka po odchodu armády osídleno.¹¹²

Jak jsem již velmi okrajově zmínila, jednalo se o vyčlenění území vojenské posádky včetně výcvikového prostoru z mladoboleslavského okresu a jeho začlenění do nymburského okresu. V minulosti totiž náležela vojenská posádka i obec Milovice do okresu Nymburk. Po roce 1960 vojenská posádka spadala do okresu Mladá Boleslav, zatímco obec Milovice stále příslušela do nymburského okresu. Začlenění posádky a obce do jednoho okresu bylo důležité především z materiálního hlediska, neboť v posádce bylo vybudováno mnoho kulturních, sportovních, zdravotnických, ale i jiných objektů. Díky těmto objektům mohly být řešeny i potřeby okolních vesnic a měst, jako například potřeby města Lysá nad Labem. Požadavek na vymezení hranic okresů vyplýval z následujících bodů:

¹¹¹ Jambor Patrik. *Milovice – sovětské stavby v Milovicích*. In: *Fortifikace.cz* [online]. Poslední změna 17. 11. 2014 13:14 [Cit. 17. 3. 2015]. Dostupné z: fortifikace.cz

¹¹² Státní okresní archiv Nymburk. Fond Městského národního výboru Milovice. *Zápis č. 1 ze společného zasedání rady MNV Milovice, se zástupcem složek NF, konané dne 4. ledna 1990 od 18.00 v zasedací místnosti MNV, s. 2.*

- Současný stav katastrální úpravy komplikuje řešení problémů v obci – např. nádraží, skládky uhlí a mnoho dalšího se nachází v okrese Mladá Boleslav, veškeré přístupy k technice na vykládku vedou po místních komunikacích katastru Milovice, okresu Nymburk.
- V případě převzetí prostoru československou armádou budou důstojníci i jiní občané požadovat služby správního orgánu, tedy místního národního výboru, který se nachází v místě, kde je vojenský prostor.

Požadavky, které obec měla, jsou snadno srozumitelné. Vojenský prostor od počátku příchodu sovětských vojsk do Milovic náležel do okresu Mladá Boleslav, avšak veškeré věci potřebné ke klidnému soužití a připomínky byly řešeny s místním národním výborem v Milovicích nikoli s okresním národním výborem mladoboleslavským. I obsah druhého bodu požadavků je pochopitelný. Místní národní výbor se totiž domníval, že po převzetí posádky, bude komunikace se správním orgánem obce snažší, neboť se nachází v bezprostřední blízkosti posádky a cvičiště.

Obec Milovice se i z tisku dozvíдалa, že řada míst, měst i organizací chce řešit své problémy na její úkor. Znamenalo to například, že některá města navrhovala zřídit ve vojenském prostoru skládku odpadu na základě argumentu, že velká část výcvikového prostoru je stejně zdevastována. Místní národní výbor proto vyvíjel úsilí pro zachování pořádku a odstranění ekologických škod, aby město zůstalo zachováno pro stávající občany, ale i děti a budoucí generace. Nikdo totiž ve stávajících podmínkách nedokázal určit rozsah škod nebo třeba jen zaručit, že voda v lázních Poděbrady není třeba již kontaminována. I z toho důvodu plynul požadavek zařazení posádky a vojenského prostoru do stejného okresu. Místní národní výbor Milovice a jemu nadřízený Okresní městský výbor Nymburk se cítily kompetentnější v mnoha věcech. Místní národní výbor Milovice se snažil vyhradit si právo rozhodovat o tom, co se stane s bytovým fondem, zařízením nacházejícím se v posádce a jak bude prostor posádky po odchodu sovětských vojsk využíván.¹¹³

Objevovaly se názory, že vzhledem k neúnosné situaci a chování sovětských civilních občanů, by měl být napsán dopis vládě Československé republiky. Do Milovic totiž začalo proudit mnoho civilního sovětského obyvatelstva. Zatímco podplukovník Šavčenko utvrzoval místní národní výbor v tom, že Balonka, tedy sídliště obývané sovětským obyvatelstvem, bude opuštěna do konce května 1990, příliv obyvatelstva

¹¹³ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Městského národního výboru Milovice. *Zápis č. 5 z jednání rady MNV Milovice*, konané 15. března 1990 od 18.00 hodin v kanceláři předsedy MNV, s. 1, 2, 3.

tomu nenasvědčoval. Avšak místní národní výbor byl ubezpečován, že k tomuto přílivu dochází vlivem shromažďování obyvatel do Milovic pro lepší a plynulejší odsun do Sovětského svazu.¹¹⁴

Jednání o odchodu sovětských vojsk proběhlo na Ministerstvu vnitra České republiky 22. května 1990. Jejich odchod poté probíhal dle harmonogramu, stejně jako odsun bojové techniky. Místnímu národnímu výboru bylo doporučeno nepřebírat mozaikové paneláky, které byly určeny k bourání, a ani jiné stavby, které byly postavené bez řádného stavebního povolení. Letištní plocha pak měla sloužit jako skládka kontaminované zeminy.¹¹⁵

S převodem a přebíráním objektů z vojenské posádky nabídla místnímu národnímu výboru pomoc akciová společnost IMPULS. Tato společnost nabídla pomoc nejen při přebírání jednotlivých objektů, ale také při přeměně posádky na město. Důležité bylo především časové i finanční ohraničení. Místnímu národnímu výboru se tato nabídka zamlouvala především kvůli tomu, že si byl vědom toho, že pokud bude dán tento prostor do civilního užívání, nebude vše schopen řešit sám.¹¹⁶

Řešilo se také, co bude s vojenským prostorem a posádkou Milovice. Pro budoucnost prostoru a posádky v Milovicích bylo tedy nutné vytvořit tým odborníků, který se bude zabývat urbanizací prostorů posádky po jejím uvolnění Sověty a využitím těchto konkrétních objektů. I nadále se řešila otázka hranic obce a její vzhled s tím, že by měly být respektovány katastry před vznikem vojenského újezdu. Důležitým bodem řešení také bylo uvolňování objektů v posádce, vstup do posádky a hospodaření s převzatými objekty. Naráz měly být opuštěny všechny kasárenské objekty, budovy a veškeré prostory k nim náležící. Nebyla však zajištěna ostraha těchto objektů, neboť Ministerstvo národní obrany odmítlo tyto prostory střežit.¹¹⁷

Jelikož vojenský prostor už v minulosti sloužil pro vojenské účely, předpokládalo se, že ho bude opět využívat československá armáda. Mezi ministrem vnitra české vlády Tomášem Hradílkem a ministrem obrany generálem Miroslavem

¹¹⁴ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Městského národního výboru Milovice. *Zápis č. 7 ze společného zasedání rady MNV Milovice, zástupců zájmových organizací a OF v Milovicích*, konaného dne 12. dubna 1990 v zasedací místnosti MNV, s. 6.

¹¹⁵ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Městského národního výboru Milovice. *Zápis č. 10 ze zasedání rady MNV Milovice*, konané 24. května 1990 od 18.00 v agitačním středisku Kulturního domu v Milovicích, s. 3.

¹¹⁶ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Městského národního výboru Milovice. *Zápis č. 22 z mimořádného zasedání rady MNV společného se zástupci politických stran a hnutí*, konaného 15. listopadu 1990 v Milovicích od 18.30 hod v zasedací místnosti MNV v Milovicích, s. 1, 2.

¹¹⁷ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Městského národního výboru Milovice. *Zápis ze IV. plenárního zasedání MNV Milovice*, konaného dne 21. listopadu 1990, s. 3, 4.

Vackem došlo k dohodě, že po opuštění prostoru sovětskou armádou bude území předáno civilnímu sektoru. Ovšem velký zájem měla Československá armáda o letiště Boží dar, které mělo sloužit jako letecké základové překladiště, a také o území Luštěnic. Již zmíněná odborná komise, zabývající se otázkou přebírání prostoru, se měla starat také o to, co na daném území vznikne. A také jeho architekturou, která se měla co nejvíce podobat městské aglomeraci. Odborníci, kteří měli úseky přebírat, museli mít nejen odborný, ale především také občanský vztah k území. O vstup do bývalého vojenského prostoru byl velký zájem, projevíli ho například „Sklárny Kavaliér“.¹¹⁸

Velký zájem měly Milovice o získání polikliniky, která byla vystavěna sovětskou armádou ve vojenské posádce a byla velmi dobře vybavená. V případě získání měla sloužit i pro Lysou nad Labem a okolí a pracovat zde mělo mnoho odborníků. V současné době se však její budova nachází v dezolátním stavu. Kvůli zrušení milovické lékárny měla být zajištěna nová, která se měla nacházet právě v prostorách polikliniky. Tržby v dosavadní lékárně byly tvořeny především nákupem léků sovětskými občany. Jejich odchodem předpoklad těchto tržeb naplněn nebyl a lékárna by se sama neuživila. Žádáno však bylo její zachování alespoň pro prodej léků za hotové.¹¹⁹

Různé dezinformace, které se šířily, se týkaly především počtu předaných bytů, které dostával místní národní výbor od Krajské vojenské ubytovny a stavební zprávy. Co se týkalo firmy IMPULS, její návrhy byly v roce 1990 přijaty a tím pádem jí byla svěřena činnost v souvislosti s přebíráním objektů ve vojenském prostoru.¹²⁰

Vzrůstal zájem o navrácení objektů osobám, kterým původně patřily. Například pan Fiala žádal o navrácení objektu, kde se nacházely lahůdky. Neskryvaný zájem o prostory a pozemky v obci měl i pan inženýr Pečenka. Zároveň ovšem kolovaly a šířily se různé informace o sovětské armádě, která údajně rozprodávala stavební materiál či jednotlivé objekty, což nelze dále posoudit, protože další zmínky o této skutečnosti už se v zápisech rady místního národního výboru nebojevovaly.¹²¹

¹¹⁸ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Městského národního výboru Milovice. *Jednání 31. 7. 1990 na Ministerstvu vnitra s ředitelem správního úseku Ministerstva nitra*, s. 1, 2.

¹¹⁹ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Městského národního výboru Milovice. *Zápis z II. plenárního zasedání MNV Milovice*, konaného dne 15. února 1990, s. 2, 6.

¹²⁰ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Městského národního výboru Milovice. *Zápis č. 1 z I. veřejného zasedání obecního zastupitelstva*, konaného dne 7. února 1991 od ve velkém sále KD v Milovicích od 19.30 hod.

¹²¹ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Městského národního výboru Milovice. *Zpráva o průběhu jednání 8. – 18. dubna 1991* in: Zápis č. 8 ze zasedání rady a O. zastupitelstva OÚ v Milovicích dne 16. dubna 1991 v 18.00 hod v kanceláři starosty.

V zápisu rady městského úřadu v květnu 1991 bylo upozorňováno na podpisové akce občanů, kteří byli proti prodeji objektů Sovětům a sovětským organizacím. Proti jakékoliv účasti Sovětů či sovětského kapitálu u nás, ať už při různých obchodech nebo podnikání a především jakémukoliv trvalému nebo přechodnému pobytu sovětských státních příslušníků, vystupoval pan Kubeš. S jeho postojem se ztotožňovali všichni členové rady.¹²²

V následujícím měsíci bylo na programu předání domů do dispozičního práva obce. Převzato bylo 8 bytů první kategorie, zbytek byly byty kategorie druhé. Již v únoru roku 1991 bylo převzato celkem 411 bytů. V těchto bytech za dobu jejich užívání sovětským obyvatelstvem vznikla škoda 9 milionů Kčs. Škodu, kterou však byli Sověti ochotni akceptovat, činila jen něco málo přes 1 milion Kčs. Škoda ale uhrazena nebyla a stejně tak nebylo uhrazeno nájemné za rok 1991. Byty měly být dále rozprodávány či pronajímány. Opravy, které bylo nutné na jednotlivých objektech provést, museli uskutečnit budoucí majitelé na vlastní náklady, ale na tuto skutečnost byli předem upozorněni. Velký zájem byl například i o kinosál a zbytek kulturního střediska, o který usiloval pan Hvazdíra s paní Ondrusovou, kteří předali písemnou žádost městskému úřadu.¹²³

V roce 1992 se objevilo na desítky žádostí o pronájem či prodej prostorů nebo bytů v bývalém vojenském prostoru. Řešilo se také přejmenování některých ulic, jejichž název připomínal doby minulé. Přejmenována byla ulice Mírová a to na ulici štábního kapitána Ulricha. Jako důvod přejmenování bylo uvedeno následující: „*Vždy, když se používalo slovo mír v nejrůznějších verzích, jednalo se bezvýhradně o propagaci sovětské a komunistické moci.*“ Dále bylo poukázáno na to, kolik lidí bylo ve jménu míru popraveno, například Milada Horáková a mnoho dalších. Štábní kapitán Ulrich, čelný představitel odboje, byl zavražděn nedaleko této ulice.

Další ulicí, která byla přejmenována, byla ulice Pionýrů na ulici Československých legií. Důvodem byly zásluhy legií v Rusku, Itálii nebo ve Francii za I. světové války, kdy velkou měrou přispěly ke vzniku Československa. Poslední přejmenovanou ulicí byla ulice U cvičiště, jejíž předchozí název Ostravská pozbýval

¹²² Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. Zápis č. 11 z jednání rady Obecního zastupitelstva ze dne 2. Května 1991, s. 1, 2.

¹²³ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. Zápis č. 12 ze společného zasedání Obecního zastupitelstva a rady obecního úřadu, konaného dne 15. Května 1991 od 18.00 hod v kanceláři starosty OÚ Milovice, s. 1./ Zápis č. 14 ze schůze rady Obecního úřadu v Milovicích, konaného dne 6. června 1991 v kanceláři starosty, s. 1.

významu, neboť s Ostravou tato ulice neměla nic společného, zatímco nový název měl význam i po historické stránce, protože existence vojenského cvičiště trvala 86 let.¹²⁴

V roce 1993 se začala po odvysílání televizního šotu o vojenském prostoru Milovice, o možnost jeho využití zajímat humanitární organizace, která se zabývala zakládáním asylových domů s programovou pomocí drogově závislým lidem v nouzi. Zájem o práci této organizace byl sice velký, často se však také potýkala s odporem jiné části obyvatelstva. Hledala proti jiný objekt, který by vyhovoval organizaci i občanům. Křesťanská drogová asociace, proto prosila o objekt s pozemkem pro tyto účely, anebo alespoň o kontakt, kam by se mohla v případě, že by toto rozhodnutí nespadlo pod pravomoc města Milovice, obrátit.¹²⁵

Ve věci dalšího využití bývalého vojenského letiště odpovídal na otázky dne 30. června 1994 také předseda vlády České republiky Václav Klaus. Privatizace vojenského prostoru měla probíhat tak jako privatizace státních podniků. Nejvíce diskutovanou otázkou byla problematika letiště Boží dar. V obci Straky a obci Zbožíčko by využíváním tohoto letiště byla znemožněna výstavba nových domů.¹²⁶

4.8.1 Odsun sovětské armády z Milovic

Odsun sovětské armády z Československa se začal řešit krátce po sametové revoluci. Odsun byl rozdělen do tří etap. Byla ustanovena komise, která měla odsun zajistit. V první fázi odsunu stanul v čele komise JUDr. Josef Macek, ve fázi druhé Michael Kocáb, který také odsun dokončil. Objevily se manifesty za rychlý odsun sovětské armády, výjimkou nebyly ani manifesty v Milovicích. Už během odsunu se začaly zjišťovat škody napáchané intervenčními vojsky po dobu dočasného pobytu. Celková škoda na zdraví a majetku občanů, způsobené v roce 1968 při intervenci, škody na pronajatých objektech sovětských vojáků a dalších činila 15 miliard korun, v Milovicích vznikla škoda kolem 2 miliard korun.

¹²⁴ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Městského národního výboru Milovice. Zápis č. 7/92 ze zasedání rady MeÚ Milovice dne 9. července 1992 od 18.00 hod v kanceláři starosty, s. 2.

¹²⁵ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Městského národního výboru Milovice. Státní okresní archiv Nymburk. Fond Městského národního výboru Milovice. Dopis Křesťanské drogové asociace in: Zápis č. 9/93 ze zasedání MěÚ Milovice dne 17. června 1992 od 18.00 hod v kanceláři starosty.

¹²⁶ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Městského národního výboru Milovice. *Dopis Václava Klause* in: Zápis č. 14/94 ze zasedání MěÚ Milovice dne 3. listopadu 1994 od 18.00 hod v kanceláři starosty.

Poslední vlak sovětské armády odjel z Milovic 19. června 1991 a 30. června téhož roku se rozezněly po celé republice zvony za odchod sovětské armády.¹²⁷

Milovice byly 3. září 1991 povýšeny z obce na město. Začala vznikat spousta návrhů na využití bývalého vojenského prostoru. Jedním z návrhů bylo využití prostoru pro výstavbu městečka seniorů nebo pro výstavbu univerzitního městečka.

4.9 Bezpečnost a kriminalita v obci v 90. letech

Objevil se požadavek na posílení oddělení veřejné bezpečnosti, s tím přišel pan Kubeš na schůzi Občanského fóra v Milovicích dne 2. dubna 1990. Projednávala se i kniha stížností na sovětskou armádu a sovětské vojáky. Kniha stížností měla být dána na přístupné a viditelné místo do samoobsluhy s tím, že do knihy by občané zapisovali své připomínky a návrhy, nejen stížnosti na sovětskou armádu. Tento požadavek byl uveden na titulní straně knihy. Návrh na zavedení těchto knih vznikl již na zasedání rady 24. října 1989. Tyto knihy se všemi připomínkami občanů, které se týkaly hluku způsobovaného přeletem letadel, náznaků bombardování nad obcí, což bylo naprosto zakázáno, znečišťování ovzduší, ničení veřejné zeleně, byly předkládány zástupci sovětské armády, který se pravidelně dostavoval na místní národní výbor.

„Na obecním úřadě byla kniha, kam lidé zapisovali připomínky nebo protesty. Protesty se týkaly především nočních cvičení. Ty trvaly dlouho a vzhledem k té síle, té letecké divizi, která tady byla, byly velice intenzivní. Mně to nevadilo, ale chápu ty lidi, situace těch lidí, kteří se do té situace dostali. A já jsem sám tenkrát, když jsem byl na té obci, tak sem sám ten protest podporoval. To nebylo nic samozřejmě platné, měli tady určitý výcvik, museli ho udělat a nějaké psaníčko do nějaké knihy, to bylo zcela irrelevantní.“¹²⁸

Naproti tomu došlo od roku 1990 k úplnému zákazu průjezdu kolon sovětské armády o víkendech. Existující problémy měly být řešeny každý týden, potažmo jednou za čtvrt roku na místním národním výboru za účasti zmocněnců vlády. Místní národní výbor měl možnost řešit jakoukoliv činnost sovětské armády, kterou byla porušována

¹²⁷ ČAPKOVÁ V., TATAROVÁ P.: Milovice aneb 100 let od založení vojenského cvičiště. Muzeum Milovicka, 2004, s. 66.

¹²⁸ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Městského národního výboru Milovice./ Rozhovor s Alešem Kubešem, 27. 7. 2015, Milovice, zvukový záznam uložen v archivu Mileny Ratajové.

vládní nařízení nebo zákony. S tím byla spojena možnost podání žaloby na sovětskou armádu ve věci poškozování životního prostředí.¹²⁹

Po opuštění bytů na sídlišti Balonka, které obývali sovětští občané, se začala hojně objevovat trestní činnost. Došlo k sérii vloupání do sklepů a bytů, neboť kvůli nepřehlednosti situace je nebylo možné dostatečně zabezpečit. Docházelo ke krádežím věcí a vybavení, ale také k ničení majetku. Na této trestné činnosti se podíleli jak sovětští tak českoslovenští občané. Od počátku roku 1991 byly na sídlišti zjištěny:

- 1 případ vloupání do bytu
- 3 případy vloupání do garáží
- 3 případy vloupání do sklepa
- 2 krádeže jízdních kol

Od počátku roku 1990 se trestní činnost zvýšila několikanásobně.¹³⁰

Také v roce 1992 byla městskému úřadu v Milovicích předána zpráva o vývoji kriminality, ta oproti loňskému roku klesla, přesto byla stále vysoká. I v tomto roce byly páčány škody na majetku ve vojenské posádce. Škoda byla odhadnuta na 80 000 korun československých, objasňovat se však podařilo z celkových trestných činů pouhých 25%. Tuto zprávu připravila pro obecní úřad obce Milovice Policie České republiky. V řešení byla právě krádež sochy z bývalé posádky vojsk sovětské armády, jejíž cena se odhadovala na 300 000 Kčs.¹³¹

Městskému úřadu v Milovicích byl také předán dopis Policie České republiky s žádostí o vyhrazení prostoru pro příležitostné ničení nalezené munice v hlavním městě Praha. Počet nálezů munice se po odchodu sovětské armády znásobil, a právě prostor bývalé dělostřelecké střelnice byl nejlepším a nejbezpečnějším místem, kde daný druh práce mohl být prováděn. Žádost o tyto práce byla kladně zodpovězena kladně.¹³²

Problémy bezpečnostního a kriminálního charakteru v obci přetrvávaly od příchodu sovětské armády až téměř do jejího odchodu. Mnohdy byly problémy větší a

¹²⁹ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Městského národního výboru Milovice. *Zápis č. 2 z jednání rady MNV Milovice a společného zasedání se zástupci složek NF a zástupci OF*, konané 18. ledna 1990 od 18.00 hod v zasedací místnosti MNV, s. 2., 3

¹³⁰ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Městského národního výboru Milovice. *Zpráva SNB* in: *Zápis č. 3 z rozšířeného zasedání rady MÚ Milovice*, konaného dne 31. ledna 1991 od 18.00 hod v zasedací místnosti OÚ Milovice.

¹³¹ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Zpráva o vývoji kriminality* in: *Zápis č. 2 z veřejného zasedání městského zastupitelstva*, konaného dne 14. května 1992 od 19.30 hod v malém sále KD v Milovicích.

¹³² Státní okresní archiv Nymburk. Fond Městského národního výboru Milovice. *Zápis č. 8/92 ze zasedání MěÚ Milovice dne 30. července 1992 od 18.00 hod v kanceláři starosty.*

mnohdy byly spíše zveličovány. S odchodem armády kriminalita vzrostla, začalo se rabovat a ničit. Kriminalita se objevovala i před příchodem sovětských vojsk. Nebyli to sovětské občany, kteří se při odchodu sovětské armády nezřídka dopouštěli rabování, byli to především milovičtí občany.

4.10 Zprávy o sovětské armádě v Československu a především v Milovicích z milovického a okresního tisku

Co se týče obecní kroniky, zápisy ustaly koncem 50. let 20. století a byly obnoveny až od roku 1972. Nelze však říci, že by právě v zápisech kroniky byly informace přibližující dobu pobytu vojsk sovětské armády. Zápisy obecně se spíše týkaly sklizně či počasí.

Dovolila bych si teď jen v krátkosti zmínit odchod sovětské armády z Milovic, tak, jak je zaznamenán v obecní kronice. V zápisu z roku 1991 se můžeme dozvědět, že hlavní iniciátorem odchodu sovětských vojsk byl poslanec Federálního shromáždění Michael Kocáb. Ten také Milovice několikrát navštívil a informoval občany o průběhu odchodu vojsk.

Poslední zmínka o sovětské armádě vypovídá o odletu posledního stíhacího pluku a odchodu posledního vojáka z Milovic. „Dne 21. ledna naposledy zahřímaly nad Milovicemi a jejich okolím silné motory. Z letiště Boží Dar odletěl 114. letecký stíhací pluk Sovětského svazu na československém území. 19. 7. Odešel z Milovic po 23 letech poslední voják.“¹³³

Mnohem více informací, i když jen v počátcích se objevovalo v milovickém tisku, v *Milovickém zpravodaji* a v *Milovickém Echu*.

V prvním čísle *Milovického zpravodaje* z roku 1972 se hned na titulní straně objevila zpráva z celoobecního závazku obce Milovice. Zpráva se týkala především informací o soutěži, do které se v daném roce obec přihlásila, a také o úloze obce, která se týkala upevňování internacionálních vztahů se sovětskými občany. K rozvíjení těchto vztahů přispěla obec plněním celoobecních závazků, zvelebováním životního prostředí a plněním úkolů, které vyplývaly z volebního programu.¹³⁴

Zpravodaj také podával zprávu nebo lépe řečeno zval na oslavy 1. máje: „Organizovaná manifestace vyjádří mezinárodní solidaritu pracujících se všemi

¹³³ Drahorádová, M. in: *Kronika obce Milovice*, s. 297.

¹³⁴ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. Redakční rada při MVNF v Milovicích n. L.: *Milovický zpravodaj*, č. 1, rok 1972, s. 1.

pokrokovými lidmi světa, především se Sovětským svazem, jeho KSSS, jako záštitou světového revolučního hnutí, jako záštitou světového boje za mír a pokrok.“¹³⁵ Zmínky se objevovaly i o výročí V. I. Lenina. Tento zpravodaj vydávala redakční rada při místním národním výboru Národní fronty v Milovicích nad Labem. Jednalo se spíše o leták, který tvořily dvě strany.

Naopak *Milovické Echo*, které začalo vycházet od roku 1991, bylo bohatší nejen na počet stran, ale i na zprávy, které se v něm objevovaly. O sovětské armádě se zde mnoho nepsalo. Nejvíce zpráv se objevilo až v listopadu roku 1991. Především to byly zprávy o konci pobytu armády v obci, k datu 31. prosince 1991, po 80 letech. *Milovické Echo* se rozhodlo seznámit občany s postupným vznikem a historií vojenského cvičiště. Objevila se tam také zpráva o přijetí 16 rodin volyňských Čechů.¹³⁶

Dalším tiskem, ve kterém se objevovaly zmínky o sovětské armádě v Milovicích, bylo *Nymbursko*. Tento týdeník vycházel od roku 1960. V srpnu roku 1968 vydal tento týdeník celkem IX. zvláštních vydání o událostech 21. srpna 1968 a o následném dění v zemi a v samotném nymburském okrese. Redaktoři týdeníku vyslovovali pomocí tisku svůj nesouhlas s okupací a informovali občany o rezolucích, které do redakce chodily a pomocí nichž byl vyslovován nesouhlas občanů okresu s okupací.

První zvláštní vydání bylo vydáno 22. srpna 1968. Na titulní stránce novin stálo provolání: *„Předsednictvo OV KSČ v Nymburce rozhodně odsuzuje násilnou okupaci Československa vojsky Varšavské smlouvy a pokládá jí za nejhrubší pošlapání spojeneckých smluv, základních zásad mezinárodního práva a nezadatelných práv našich národů na svobodný a nezávislý život.*“¹³⁷ V samotném závěru tohoto provolání stálo: *„Jsme pevně přesvědčeni, že klidný, rozvážný a jednotný postoj našeho lidu povede v krátké době k vítězství práva, spravedlnosti a plné obnovení nezávislosti našeho státu.*“ Se samotným závěrem se v danou chvíli ztotožňovali snad všichni občané. Zároveň se v dalším článku objevila žádost, aby občané v žádném případě nezadávali záminky, které by mohly narušit klid a pořádek. Rada ONV Nymburk v dalším z článků odsoudila zrádcovskou politiku a tím i skupinu lidí, kteří s okupací

¹³⁵ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. Redakční rada při MVNF v Milovicích n. L.: *Milovický zpravodaj*, č. 1, rok 1972, s. 1.

¹³⁶ Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Milovické Echo*, listopad 1991, s. 3, 5.

¹³⁷ Státní okresní archiv Nymburk. Fond knihovna, sbírka periodik. *Nymbursko, zvláštní vydání*, čtvrtek 22. srpna, rok 1968, s. 1.

národa vyslovovali souhlas. V týdeníku vyjádřili nesouhlas s okupací i příslušníci letecké posádky Mladá nebo třeba vedení podniku Sklárny Bohemia v Poděbradech. Za prohlášení OV KSČ v Nymburce se stavěli i zaměstnanci okresního soudu, okresní prokuratury nebo notáři. V týdeníku se lze dočíst i o vydání prohlášení, které vydal místní národní výbor v Milovicích, kterým se plně stavěl za okamžitý odchod okupačních vojsk a o delegaci milovických žen, které o co nejrychlejším odchodu okupačních vojsk odjely jednat se zástupci okupačních vojsk hned 22. srpna 1968 na letiště Mladá.¹³⁸

V následujících zvláštních vydáních týdeníku se objevovaly zprávy o dění v okrese, ale mnohem více o dění v Československu. Tanky mezi „tanky“, tato zajímavá zpráva se objevila ve II. zvláštním vydání týdeníku Nymbursko. Jeden ze zpravodajů totiž vypověděl o ruských tancích schovaných mezi neposečenými lány pšenice, které byly zaměřeny na milovickou posádku, a se kterými se sám setkal.¹³⁹

Velmi pěkná úvaha, která se objevila v týdeníku v pondělí 26. srpna pojednávala o právu na sebeurčení národů. Co mě však zaujalo v V. čísle nejvíce, je citát, který se objevil na první straně pod čarou: „*Stačí jen jeden krok kupředu, aby ten, koho jsme měli po boku, nám stál v zádech.*“¹⁴⁰ Tento citát přesně vystihuje situaci, která v Československu, ke konci srpna roku 1968, nastala.

Týdeník se po 21. srpnu 1968 tématu okupace hodně věnoval, avšak v následujících letech tam zmínek o Milovicích bylo minimum a zprávy se týkaly spíše okrajových záležitostí. Ani události v listopadu roku 1989 nebyly v týdeníku hojně komentované, jak by se mohlo předpokládat. A ani v roce 1991 se neobjevovalo mnoho článků o odchodu sovětské armády. Jedním z nich byl článek s názvem „Sovětům se nechce domů“, který pojednával o ukončení činnosti vojenského prostoru a v jeho závěru se starosta obce Milovice zmínil o tom, že se sovětům domů nechce: „*Sovětům se, jak se zdá, domů ale vůbec nechce. Ti uniformovaní sice odcházejí, ale kolik je zde civilistů, nevíme.*“¹⁴¹

¹³⁸ Státní okresní archiv Nymburk. Fond knihovna, sbírka periodik. *Nymbursko, zvláštní vydání*, čtvrtek 22. srpna, rok 1968, s. 2.

¹³⁹ Státní okresní archiv Nymburk. Fond knihovna, sbírka periodik. *Nymbursko, zvláštní vydání*, sobota 24. srpna, rok 1968, s. 2.

¹⁴⁰ Státní okresní archiv Nymburk. Fond knihovna, sbírka periodik. *Nymbursko, zvláštní vydání*, pondělí 26. srpna, rok 1968, s. 1.

¹⁴¹ Státní okresní archiv Nymburk. Fond knihovna, sbírka periodik. *Nymbursko*, ročník 32, č. 19, 10. květen 1991, s. 1.

Zajímavý byl článek „Místo tanků motýli“, který pojednával sice o velkých ekologických škodách, které na území vojenské posádky vznikly, na druhé straně ale také o vzácných druzích rostlin a zvířat, především motýlů. Rostlinám se dařilo především proto, že díky výcviku v posádce se zemina nehnojila biocidy ani umělými hnojivy. Tento fakt potvrdil Český ústav ochrany přírody.¹⁴²

V žádném ze zápisů rady místního národního výboru, ze zápisů plenárního zasedání ani v milovickém tisku nebylo zmínky o tom, co patřilo ke každodennímu životu v obci, tedy o vlakovém spojení Milovice-Moskva. K tomu podal několik informací pamětník pan Aleš Kubeš: *Ano, každý den jezdily dva rychlíky, jeden Moskva - Milovice, druhý z Milovice až do Moskvy. Ty byly vždy úplně plné, kvůli tomu se muselo na nádraží dát takové zařízení, na které se ty rychlíky připojovaly potom. A dalo se to podplatit a jezdili tam občas i Češi, někam. Já jsem se s tím sám setkal, jeden můj kamarád, to byl plukovník, taky. Někde byl na Slovensku a teď nevěděl, jak se má dostat domu a ten ruský vlak tam tudy projížděl, v té stanici stavěl, tak jim něco dal a oni ho vzali s sebou do Lysé, do Milovic.*¹⁴³

¹⁴² Státní okresní archiv Nymburk. Fond knihovna, sbírka periodik. *Nymbursko*, ročník 32, č. 35, 29. srpen 1991, s. 3.

¹⁴³ Rozhovor s Alešem Kubešem, 27. 7. 2015, Milovice, zvukový záznam uložen v archivu Mileny Ratajové.

5 Závěr

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zachytit dění v obci a vztah vojsk sovětské armády k občanům Milovic po jejich vstupu do Československa 21. srpna 1968. Při popisu vojenského cvičiště a následné tradice jeho využívání, jsem vycházela z dostupného archivního materiálu. V práci jsem vytyčila několik kapitol, které se zaměřily především na ty nejdůležitější události v obci a také problémy, které byly pro obec zásadní.

Při psaní práce jsem vycházela z archivního materiálu, avšak ukázalo se, že i v zápisech rady města nebo zápisech z plenárního zasedání se nacházely dezinformace, o kterých jsem se dozvěděla především z rozhovoru s panem Alešem Kubešem, který na obecním úřadě několik měsíců působil jako místostarosta.

Za velký přínos považuji metodu orální historie, která mi dovolila uskutečnit rozhovor s pamětníkem. Pan Aleš Kubeš byl zároveň svědkem příchodu sovětské armády do Milovic i jejího odchodu. Po vyslechnutí výpovědi jsem mohla porovnat mnohé zápisy místního národního výboru se skutečnými prožitky. Důležité je však zohlednění spolehlivosti pamětníka. Narátor mohl sice výpověď subjektivně zabarvit, ale vzhledem k tomu, že se sám zabývá badáním v této oblasti, myslím, že se z určité části od subjektivity oprostil.

Hlavní cíl práce, tedy soužití sovětské armády v Milovicích a vztah k tamnímu obyvatelstvu jsem popsala v jednotlivých kapitolách své práce. V nich jsem se snažila ukázat, nakolik byli obyvatelé s vojáky v kontaktu, kde se nacházely hlavní problémy, nebo v čem naopak byli sovětští vojáci obci nápomocní-

Přestože milovičtí obyvatelé nejprve byli proti sovětské vojenské intervenci, krátce po srpnu 1968, a především po upozornění místním národním výborem, pochopili, že spolupráce se sovětskými vojáky je nutná. Většina obyvatel se snažila situaci, která v Československu a Milovicích nastala, nezhoršovat. Vzájemné soužití nebylo vždy jednoduché. Začaly se objevovat nedostatky, které se projevily při příjezdu civilního sovětského obyvatelstva, rodinných příslušníků vojáků sovětské posádky. Mnoho problémů, které během let vypluly na povrch, a které se objevovaly opakovaně, bylo nutné řešit. Tyto problémy však nebyly řešeny komplexně, ale jednotlivě. Znamená to tedy, že některé problémy byly vyřešeny jen na chvíli, a pak se opět objevily, což narušovalo soužití občanů. Nejvíce obyvatelům vadilo rušení nočního klidu a jízda v protisměru, z počátku ale také soužití více osob v jednom bytě, což navyšovalo výdaje obyvatel domů, kde se tento jev objevoval, neboť jim stoupaly

náklady na úhradu vodného a stočného. Přes veškeré potlačení negativních emocí se občané Milovic na počátku devadesátých let neskryvaně radovali z odsunu a z odchodu posledního vojáka z vojenského prostoru.

Za důležité považuji zmínit se o dnešním životě v obci. Po odchodu sovětských vojsk bylo mnoho bytů a prostorů k podnikání pronajato, prodáno nebo navráceno původním majitelům. Především v posledních letech skýtá život v obci mnohé možnosti vyžití. Obec je nyní velmi navštěvována díky dětskému komplexu Mirakulum. Přitažlivá se stala také pro mladé především kvůli pracovním příležitostem v blízkém okolí.

Atraktivní je nyní rovněž díky přímému spojení Milovice – Praha, Masarykovo nádraží. I to přispělo ke zvyšování počtu obyvatelstva, neboť obyvatelé mají velkou možnost snadného cestování, ať už za památkami do okolí či pracovními příležitostmi.

Seznam zkratek

C. a k. rakouská armáda – Císařsko královská rakouská armáda

ČSD – Československé státní dráhy

JZD – Jednotné zemědělské družstvo

KEČ – Komando ekonomické části

Kčs – Koruna československá

K. u k. Privilligirte Österreichisches Länderbank – Kaiserliche und königliche...

MNV MILOVICE – Místní národní výbor Milovice

OBH – Obecní bytové hospodářství

ONV Nymburk – Okresní národní výbor

OV KSČ – Okresní výbor Komunistické strany Československa

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

SNB – Sbor národní bezpečnosti

ÚV KSČ – Ústřední výbor Komunistické strany Československa

ÚV KSSS – Ústřední výbor Komunistické strany Sovětského svazu

ZDŠ – Základní devítiletá škola

Seznam pramenů a literatury

Archivní prameny:

Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. *Rady města a zápisy plenárního zasedání v letech 1968-1991.*

Státní okresní archiv Nymburk. Fond knihovna, sbírka periodik. *Nymbursko 1968, zvláštní vydání I-IX.*

Státní okresní archiv Nymburk. Fond knihovna, sbírka periodik. *Nymbursko 1989, ročník 30, číslo 18., 4. 5. 1989, s.1, 2.*

Státní okresní archiv Nymburk. Fond knihovna, sbírka periodik. *Nymbursko 1989, ročník 30, číslo 50., 7. 12. 1989, s.1.*

Státní okresní archiv Nymburk. Fond knihovna, sbírka periodik. *Nymbursko 1991, ročník 32, číslo 4., 24. 1. 1991, s.1.*

Státní okresní archiv Nymburk. Fond knihovna, sbírka periodik. *Nymbursko 1991, ročník 32, číslo 19., 10. 5. 1989, s.1.*

Státní okresní archiv Nymburk. Fond knihovna, sbírka periodik. *Nymbursko 1991, ročník 32, číslo 32., 8. 8. 1991, s.1, 2.*

Státní okresní archiv Nymburk. Fond knihovna, sbírka periodik. *Nymbursko 1991, ročník 32, číslo 35., 29. 8. 1991, s. 3.*

Státní okresní archiv Nymburk. Fond knihovna, sbírka periodik. *Nymbursko 1991, ročník 32, číslo 36., 5. 9. 1991, s.1, 2.*

Státní okresní archiv Nymburk. Fond knihovna, sbírka periodik. *Nymbursko 1991, ročník 32, číslo 43., 23. 10. 1991, s.1, 3.*

Státní okresní archiv Nymburk. Fond knihovna, sbírka periodik. Redakční rada při MVNF v Milovicích n. L.: *Milovický zpravodaj*, č. 1, rok 1972, s. 1, 2.

Milovické Echo, listopad 1991, s. 3, 5.

Drahorádová, M. in: *Kronika obce Milovice*, s. 297

Orální historie:

Rozhovor s Alešem Kubešem, 27. 7. 2015, Milovice, zvukový záznam uložen v archivu Mileny Ratajové.

Internetové zdroje:

Jambor Patrik. *Milovice – sovětské stavby v Milovicích*. In: *Fortifikace.cz* [online]. Poslední změna 17. 11. 2014 13:14 [Cit. 17. 3. 2015]. Dostupné z: fortifikace.cz

Literatura:

BÁRTA M., FELCMAN, O., KURAL, V.: *Československo roku 1968*. 1. díl: obrodný proces, Praha: Parta, 1993.

BÁRTA M., BELDA J., FELCMAN, O., MENCL, V.: *Československo roku 1968*, 2. díl: počátky normalizace. Praha: Parta, 1993.

BENČÍK, A.: *Vojenské otázky československé reformy 1967-1970: srpen 1968 - květen 1971*. Praha, ÚSD AV ČR - Brno, Doplněk 1999.

ČAPKOVÁ V., TATAROVÁ P.: *Milovice aneb 100 let od založení vojenského cvičiště*. Muzeum Milovicka, 2004.

HALÍK P. - PECKA J. - KOCÁB M.: *Odchod sovětských vojsk = Vyvod sovetskich vojsk = Departure of Soviet troops: 1990-1991*. Praha, KANT 2003.

KUČA, K.: *Města a městečka v Čechách a na Moravě a ve Slezsku*, 3. díl, Kolí-Mi, Libri 2002, s. 919.

MADRY, J.: *Sovětská okupace Československa, jeho normalizace v letech 1969-1970 a role ozbrojených sil*. Praha, ÚSD AV ČR 1994.

NOVOTNÍK J. - CHRASTIL S.: *Vojáci, kteří neztratili svou čest: sborník vzpomínek československých vojáků na srpen 1968 a následná léta normalizace československé armády*: [21. srpen 1968]. Praha, Avis 2002.

OTÁHAL, M.: *Normalizace 1969-1989: příspěvek ke stavu bádání*. Praha, ÚSD AV ČR 2002.

PAZDERKA, J.: *Invaze 1968: Ruský pohled*, Ústav pro studium totalitních režimů. Nakladatelství Torst. Vydání první, s. 17-20.

PECKA, J.: *Odsun sovětských vojsk z Československa 1989-1991: dokumenty*. Praha, ÚSD AV ČR 1996.

PECKA, J.: *Sovětská armáda v Československu 1968-1991: chronologický přehled*. Praha, ÚSD AV ČR 1996.

Příloha 1 Rozhovor s pamětníkem

Jméno a příjmení: Aleš Kubeš

Datum narození: 24. 08. 1927

Povolání: podplukovník

Věk: 87 let

Přibližné místo bydliště: Milovice, sídliště

Kolik let Vám bylo v roce 1968?

Tak to mě bylo takových něco přes čtyřicet.

Mohl byste prosím popsat, co se dělo v obci 21. srpna 1968 po příchodu sovětské armády, atmosféru a vlastně chování obyvatel?

Já musím začít tím, co se dělo v noci. V noci na jednadvacátého srpna. Nikdo o ničem nevěděl, až na to, že se ozýval hluk letadel a hluk motorových vozidel a to nebylo nic neobvyklého, neboť kolikrát i naši vojáci vyjížděli v noci, byly poplachy a tak dále. Až ráno se ukázalo, že sem vtrhla ruská armáda. A sice ten hluk letadel byl tak intenzivní, že lidé vylézali z baráku a koukali, co se děje, protože bylo tma. Naši hoši na Božím daru vypnuli osvětlení, aby Rusové nemohli přistát. No a já jsem vyšel z baráku, koukal jsem, viděl jsem kolonu automobilů a tanků, což by nebylo nic neobvyklého, protože to by bylo i u nás též, ale ty měli bílý pruh přes celou přední kapotu a přes celou kabinu. Bylo mi to divné, až jsem pak koukal do brány u vojenského tábora, kde byla naše stáž nebo respektive naše služba, že tam byla jakási skrumáž a nechtěli je pustit dovnitř tábora. No hrozilo to ozbrojeným konfliktem, ale pak se ta situace urovnala. Rusové během několika hodin obsadili celý tábor a celé okolí. Měli v okolí děla, kdyby náhodou došlo k odporu z naší strany a během toho dne hned ráno se etablovali v takzvaném druhém táboře, kde byly nově postavené baráky a tam umístili svůj štáb. Předtím tady bylo cvičení, už ale za účasti ruské armády, i když to bylo pouze teoretické nebo na mapách a oni dobře věděli, kde co je, takže šli na místo úplně zcela jistě. No, lidé v obci zatím nevěděli nic, až když se rozednilo a když se ukázalo, že jsou to ruští

vojáci, no tak to byl obrovský zmatek, obrovská panika. Lidé se domnívali, že vypukla válka, protože ono to tak vypadalo, oni byli plně ozbrojení, oni byli na plných početních stavech s municí, se vším všudy, takže se nevědělo, o co se jedná. No pak během dne, když už rozhlas hlásil situaci, tak pak lidem vyšlo najevo, že Československo okupovala ruská armáda.

A objevovali se nějaké...

Obyčejní lidé bylo k tomu neteční, ono se jich to ani tak dalece netýkalo. My ještě s několika mladými lidmi, to jsem tenkrát byl u vojska, ale na to jsem nedbal, tak jsme šli na věž a zvonili jsme. Tam stál ruský tank. Tam pod tou věží, jak jsem tam stál dneska, na tom místě (místo smluveného setkání, milovický kostel) no a když jsme zvonili, tak on spustil motulanci. Ještě do dneška to tam na těch zdích bylo, až když bourali baráky, tak se to odstranilo a celý ten odpor vyústil v to, že oni se Rusové nastěhovali do toho druhého tábora, jak už jsem se o tom zmínil a okamžitě naši vojáci, kteří tam byli, museli odtamtud pryč, že si nestačili ani vzít svoje věci ze skříněk, protože Rusové jim je vykradli, což bylo u nich obvyklé, že jo. No a tak se naši museli přestěhovat do takzvaného starého kamenného tábora, kde si postavili stany a žilo se tam ve stanech. A okamžitě tě ta... to ruské velitelství, které tam v tom druhém táboře bylo, se tam etablovalo a hned druhý den přiletěl vrchní velitel střední skupiny sovětských vojsk v Československu a usídlili se tam. On byl do té doby v Praze pár dnů. A co se týče těch záležitostí, že o tom nikdo nevěděl, on o tom bezpochyby někde někdo věděl. Aparát komunistické strany, ti vyšší, nějaké okresní výbory ty předpokládám, že o tom nevěděli, ale ti vyšší o tom byli jakýmsi způsobem informováni. Takže když ti Rusové přijeli, mluvím o těch civilistech, o těch našich, o těch komunistech. Oni tím byli tak překvapeni, rovněž tak jako ti lidé, co v tom nebyli angažováni, že ani nevyšli z baráku. My jsme tady totiž jednoho takového měli a ten se tady potom, když ti Rusové přišli ani neukázal.

Aha. A jak jste vnímal vlastně ty cizince a ještě k tomu vlastně vojáky, kteří sem přišli?

No jak jsem se již už zmínil, ta situace byla všeobecně napjatá, ten odpor byl intenzivní, ať už to bylo verbální nebo nějakými nápisy. O tom už jsem se již taky zmínil a zase se vracím k tomu, co jsem řekl v počátku...Ono to některým lidem ani nepřipadalo, oni byli apolitičtí, neměli vůbec ponětí o světové situaci, ono jim stačilo, když měli dobré

živobytí a tak dále. A jestli tady budou Čiňani nebo kdokoliv jiný, to se jich celkem ani netýkalo. No spíše se to týkalo těch mladých a několika těch inteligentních lidí, kteří tu situaci vnímali, tak těch se to týkalo. Takových těch obyčejných lidí, kteří pracovali na poli nebo něco takového, tak ti to přecházeli takřka jako jednu etapu toho života, která zase přejde. Protože si říkali, oni tady dlouho nezůstanou. Oni tady zůstali velice dlouho no a vzhledem k té záležitosti, která se týkala té situace politické, bylo pochopitelné, že ne hned odsud neodstěhují.

Účastnil jste se Májových oslav? Neproběhl na nich nějaký konflikt mezi obyvateli?

Já jsem se toho totiž vůbec nezúčastňoval. Nikdy, protože jsem to považoval za komunistickou propagandu, úplně režírovanou režimem, takhle jak se to vůbec vyvíjelo v celém státě. Nikdy jsem tam nebyl. Ani když jsem byl ještě v uniformě, nikdy jsem na tohle to nechodil a oni mě k tomu nenutili.

Ted' tu mám takový soubor otázek.

Položte je.

První je, že v zápisech z plenárního zasedání a z rady měst, jsem se právě dočetla o konfliktech, ale velmi okrajově. Docházelo tedy ke konfliktům mezi obyvateli Milovic a vojáky. Jak se vlastně ti vojáci k obyvatelům Milovic chovali? A jestli jste se Vy sám někdo dostal do konfliktu s těmi vojáky?

Tak Rusové byvše upozornění na to, že v Čechách se žije jinde a jinak než v Rusku, své jednotky často střídali, ještě během dne vždycky ještě několikrát vystřídali, aby se nedostali do konfliktu, do kontaktu s českým obyvatelstvem. To platilo všeobecně, i na Božím daře, na letišti, jako tady v táboře. Ono to bylo velice smíchané, velice různorodé a pochopitelně oni již dopředu měli rozkazy, jakým způsobem mají postupovat, aby se nedostali do kontaktu s Čechy, že by jim ti Češi řekli: „Co tady děláte, proč tady jste? My vás tady nechceme.“ Takže to bylo čistě separované, možná, že se sešli ti vyšší důstojníci s několika našimi stranickými...ehm, úředníky, aby se tak řeklo, ale jinak se do kontaktu s civilisty došlo akorát v tom případě, jestliže ten ruský automobil nebo ten ruský tank jel po vsi, tak na něj lidé volali: „Jeďte domu, nebuďte tady.“ a podobně.

Tehdá byl předsedou národního výboru nějaký Stanislav Trnka, no on už je po smrti, ale on byl mladší než já a on ke mně přišel a povídá: „Prosím tě, co mám dělat?“ Totiž ten velící generál tehdá.. mám ho tady zapsaného, nevzpomenu si, jak se jmenoval, který velil tomu okupačnímu vojsku, vydával zkrátka nařízení, jakoby to byl Čech a jako by to bylo z české strany. A on mi povídal: „Co tam mám dělat? Protože on tam nařídil, že obyvatelstvo nesmí po kolikáté hodině v noci z baráku a podobné omezení.“ Já povídám: „No neříkej nic jiného, než že Rusové nařídili tohleto. Neříkej, že to je, musíš říct, že Rusové to nařídili. Ať vědí, že to prostě tak je.“ No tak takhle se to udělalo. Ty první dny, které nás tady zastihly, tím pobytem Rusů byly velice jako problematické. Oni uzavírali silnice, nemohlo se třeba projet na některou silnici, oni tam dali stráž, zcela bezvýsledně a bezvýznamně, protože tam nic nebylo, ale to byl jejich způsob života a jejich způsob chování se vůbec. A když se ta situace, řekněme ten druhý den, abych tak řekl, vystříbřila, tak teprva se přišlo na to, jakým způsobem se sem dostali, kolik jich tady je a kolik jich je v Milovicích.

Nejprve sem přišli vojáci a později i jejich příbuzní, tak jak se vlastně začalo to město měnit, jestli se změnilo nějak chováním, atmosférou?

Naše posádka, která zde byla, po příchodu Rusů se musela do čtrnácti dnů vystěhovat. Některé tankové jednotky přešly na Slovensko, letectvo přešlo do Pardubic a to všechno obsadili Rusové. Vzhledem k této situaci, nastala taková situace, se nevědělo, co tady bude, kdy tady bude. Domnívali se lidé opravdu, jak už jsem před časem zmínil, že ty Rusové tady budou jen několik, řekněme měsíců, týdnů, že půjdou pryč. Podle toho se to všechno situovalo, ale oni neustáli v těch ubikacích, kde byli naši vojáci předtím a naši vojenští gážisté, kteří bydleli v těchto barácích, jako jsem kupříkladu já a byli odněkud odjinud, tak museli se s tím útvarem odstěhovat do nové posádky, ať už to bylo na to Slovensko nebo do těch Pardubic. A do těchto baráků se nastěhovaly ruské rodiny. Oni z počátku nebyly příliš početné, ale stále přibývali, takže v tom jednom bytě stereotypně. To byly byty, jako to mám já tady kupříkladu, tak bydleli dvě rodiny. Kuchyň měli společnou a každá ta rodina pak měla jeden svůj pokoj. Takovým způsobem se tady etablovali. Co se týče jejich chování. Oni byli zmatení tím, co tady viděli, že tady byly plné krámy zboží, i když ono to tak ve skutečnosti nebylo, řekněme proti cizině, ale oni to tak doma neměli, takže oni byli fascinováni tím, co se všechno tady kupovalo, jak lidé chodili oblečení a co všechno se tady mohlo vyskytnout, pro ně velice zajímavého. Jejich velitelé se pochopitelně zdráhali přijít do styku s civilním

obyvatelstvem. A pokud se jednalo o naše nějaké stranické špičky, pochopitelně... Oni ti Rusové byli úplně zmatení, pokud se civilista náš dostal do řeči s některým vojákem, který jel na automobilu nebo tanku, jak už jsem se o tom také zmínil, tak oni byli svými veliteli upozorněni, že jsou osvobodit Československo, neboť na hranicích číhají Němci, kteří se sem chystají vpadnout.

To přesně jsem se právě dozvěděla v jedné knize, ze které čerpám do své bakalářské práce, o tom, kde jsou výpovědi různých vojáků, kteří zde byli a všichni do jednoho se shodli, že oni nás sem přijeli vysvobodit, protože tady se něco mělo dít. Oni nás jedou zachránit. Nevěděli, jak to tady chodí, co se tady stalo. O Pražském jaru vůbec nic nevěděli.

No to ne, o tom nemají ani ponětí. Já se ještě zmíním k tomu. Oni byli zřejmě nachytáni ještě v Rusku, jakýmsi způsobem. Já jsem tady viděl civilní automobily ruské, s civilními čísly a dokonce jsem tady viděl několik vojáků, kteří měli plášť převázaný provozem ani nikoliv páskem. Jak je chytli, tak je okamžitě sebrali a zařadili do toho transportu, které do té republiky chodily. Věc se vyvíjela tak následovně, že když se prezident Svoboda dostal do Moskvy, kde měl mandát od Národního shromáždění, aby protestoval proti okupaci, tak on tam udělal úplně něco jiného a sjednal s nimi smlouvu.

Občané si často stěžovali na hluk letadel, nepořádek na sídlišti. Bylo to opravdu tak strašné?

Bylo to o něco horší, než se to popisuje. Oni se střídali, oni tady nebyli natrvalo. Přijela rodina určitou dobu tehdy ještě, pak se odstěhovala, přišli jiní. To samozřejmě oni se zařídili podle svého způsobu, jejich takovým zvykem bylo natírat stěny latexem. Natírali stěny latexem, takže když pak převzali po jejich odchodu naši jejich baráky, tak museli odloupat několik vrstev latexu, protože každá rodina měla jiný vkus a obarvila to jiným latexem. Ehm, v té věci se vyvíjela situace tak.... Je tu situace s obrovským plýtváním vody. Bylo běžné, že si napouštěli plné vany vody, kam si dávali chladit pivo. Takže mi jsme věčně, neměli vodu. V noci se vstávalo, aby se nechala natéct alespoň nějaká voda. Ti, kteří sem přijeli, byli zvyklí jinému způsobu života samozřejmě. Nevěděli, že někde existuje studně, že tam musí být stoje, že někde stojí vodojem, a že ten to nestačí naplnit všecko. Pak byla záležitost jejich chování. Oni se chovali velice hlučně. Oni později ráno vstávali, než naši lidé, a pak hulali ho noci, třeba do jedenácti. Já jsem je jedno zaslechl, když nějaká Ruska asi v půl dvanácté

v noci se vyklonila z okna a ona volala své dítě: „Jevgeni, Jevgeni.“ Tak jsem koukal, kdo se přibelhal. Nějaké malé děťátko, které bylo do té doby, ale ne samo, s jinými děťátky venku. Tak oni měli takový způsob života. Ale koneckonců to já jím nezalívám. Ta situace byla jiná řekněme v Americe, jiná u nich a oni když měli uklízet, tak neuklízeli vůbec. Oni neuklízeli vůbec. Tady bylo všude plno odpadků, já jsem o tom tenkrát taky psal, že to tu vypadá jako v pevnosti Apačů v Bronxu, jak byl ten film, že ano. Nikdo si toho nevšimal. Když měl být první máj, tak vyrazil regiment pěšáků a všechno co tady bylo, posbírali, a pak se to přesunulo zase to těch starých kolejí.

Takže uklízeli pouze na ty oslavy, aby to tady bylo čisté, a pak toho zase nechali.

Oni by to nedělili, ale to už tady bydleli, v těhle domech. Tady se museli naši gážisti vystěhovat, na Slovensko nebo do Pardubic. Několik nás tady zůstalo, a koneckonců už jsme byli staří, a když byla u nich oslava prvního máje, což bylo u nich velice intenzivně vnímáno, tak potom nařídili vojákům, kteří přišli v nových uniformách ještě k tomu, aby sebrali, co kde bylo, sakumprдум, že se dovedou orientovat, trošinku taky v něčem jiném. Co se týče jejich pobytu v baráku. Neuklízeli. Já už jsem říkal, že se nastěhovali do těch baráků, kde předtím bydleli naši vojenští gážisté, jako je kupříkladu tenhle barák (barák, kde bydlí pan Kubeš) a tak dále. A oni neuklízeli, nevím, jak to teda vypadalo u nich doma, protože tam sem nebyl, ale neuklízeli chodby. Stalo se, že v některém baráku ještě bydlel Čech, tak ten musel uklízet za ně, protože oni by to bývali nechali tak, jak to bylo. Odpadky odhazovali kamkoli, ale zdůrazňuji, že se to nedá paušalizovat. Znal jsem ruskou rodinu, která tady bydlela, a ten pán říkal, že bychom tady mohli chovat prasata. A měl dvě děti, paní byla taková, řekl bych zakřiknutá a měl chlapce a měl holčičku. Ta holčička byla o něco starší a byli to slušní lidé. Ta holčička nechodila ještě do školy, ale nějakým způsobem se naučila za tu dobu, co tu byli česky, naučila se dost česky, jo. Ona jsem jmenovala Galina. Galina. A když už ten vývoj pokročil tak daleko, že nastala jakási družba ve škole mezi ruskými a našimi učitelkami, tak ona tam chodila překládat.

To je ale hezké.

Ano, to je hezké. Oni to ale byli slušní lidé. Oni viděli, jak žiju já tady. Já jsem měl ještě maminku tehdy a oni se přizpůsobili. To si považte. Tak paní uklízela, on když si chtěl pustit televizi, tak se ptal, jestli mě to nebude rušit. Slušní lidé, skutečně. A my jsme ty děti brali i na výlety. Ale to ještě byla taková situace, že když někdo viděl: „A ty se

stýkáš s Rusem.“ A mě to taky řekli. A já povídám: „Prosím tě, co to říkáš za nesmysly? Jsou to děti, které vůbec neměli ponětí o tom, co se tady děje.“ Tak my jsme s nima jezdili na výlety, ta holčička mi pak dala na památku takový obraz vesnice, kde tam byl i teploměr. To mám támhle na zdi. No slušní lidé, hodní lidé. Po nich, ne po nich, k nim se pak přistěhovali ještě jedni, ti byli bezdětní, také mladí lidé. Také paní a on, on byl u vojenské muziky a já jsem trošku přes hudbu. A on přišel jednou a ptal se mě...potřeboval něco vyzkoušet, že mají nějaký koncert, já řekl, že jo, samozřejmě, že si může zatroubit. On byl trumpetista, a pak dokonce přišel sem, ještě jsem mu k tomu hrál na klavír. Taky slušní lidé, velice. Ale nebylo to tak všude. Jinak to byl skutečně vzor nepořádku a vzor ledabylosti, protože se nevěnovali tomu, co se mělo dělat, vzhledem k tomu, že se domnívali, ale právem se domnívali, že tu dlouho nezůstanou.

Na základní škole nám vtloukali takové věci, co si myslím, že kolují jako mýtus. Že když sovětsí příslušníci odešli, tak v bytech, ve kterých bydleli, vytrhávali z rámců, dveře, podlahy zničili. Tak by mě zajímalo, zda je to pravda nebo byly byty předány v dobrém stavu?

Tak v pořádku, dveře tam byly, okna tam taky byly. Ale jak už sem se o tom zmínil, museli se renovovat podlahy, musely se renovovat stěny, vodovody a tak dále. Ty stěny se loupaly jako krápníky, to bylo tou latexovou barvou natřené, několika vrstvami. No tak pořádek to nebyl, oni to patrně považovali za pořádek, ale naši lidé přece jen byli zvyklí něčemu jinému, takže si to museli všechno přizpůsobit, no trvalo to. No je to mýtus. Objevuje se ve všech referátech a je třeba to vytřídit a uvědomit si zda to je možné nebo vůbec

Dočetla jsem se, že sovětská armáda tady vybudovala mnoho budov, například i polikliniku, kterou městský výbor chtěl začít využívat, ale došlo k tomu či nedošlo? Dočetla jsem se totiž, že obyvatelé byli proti tomu, protože to bylo vystavěno pro sovětské vojáky a ne pro ně a užívat to oni sami nechtěli.

Věc se má úplně jinak. Oni tady nastavěli spoustu staveb. Nestavěli to jenom oni, sjednávali si na to i české stavební firmy, kupříkladu Vojenské stavby. To byl mamutí podnik. Ty tady měli obrovské množství staveb, některé nebyly ani dokončeny, protože to oni se museli už evakuovat odsud. A co se týče té polikliniky, ta byla stavěna našimi stavebními firmami, oni by to totiž tak ani neudělali, oni totiž neměli civilní zedníky, oni měli jenom vojáky. Takže neměli znalosti, schopnosti na to, odflákli to. Ta

poliklinika byla připravena k použití. Byla tam nádherná zubárna se vším všudy, s křesly a tak dále. To všechno se rozebralo, aniž by kdo věděl, kam to přišlo a tak dále. Lidé neprotestovali proti tomu, že tam sedí Rus a za dva měsíce tam bude sedět Čech, kvůli tomu přece nebude to křeslo vyhazovat. To jsou fikce, takové.

To jsem si právě přečetla v zápis rady z 90. Let, tak si to ověřuji.

To byste musela vidět, jaký tam sedí lidi a jaký tam seděli lidi, neinteligentní, nekultivovaní, kteří vůbec neměli ponětí o ničem.

Jak to je tedy s informací, že se zde mělo v bývalém vojenském prostoru zřídit vězení? Lidé prý proti tomu protestovali, ale našli se i zástupci z rady, kteří to podporovali, kvůli tomu, že to obci zajistí finance.

To bylo docela jinak. Uvažovalo se o tom, že v jedné ruských kasárnách, které jsou tady v Jiřicích, to ale patřilo k Milovicím, to je kousek odtud, asi 4 kilometry, tak tam byla ruská kasárna. A s Milovice mi to nemělo celkem nic společného. Já vím, že se to tady projednávalo, že lidé se báli, a tak, já jsem do toho nezasahoval. Ale myslím, si: „Ta věznice musí někde být.“ Tak ať tam byla. Je tam, v těch Jiřicích. To byly baráky velké, postavené, se to tam udělalo bez velkých adaptací. Takže to co jste se dočetla, je zase takový nesmysl, který vyšel z hlavy jednoho mudrce, který vůbec neměl dostatek informací vůbec.

Už jsme to tedy nakousli. Vy sám jste na městském výboru působil, ale z funkce jste odešel.

Já jsem odešel proto, že jsem nesouhlasil s tím, co se dělo. Lapidárně řečeno takhle. Když jsem sám nebo řekněme, když jsem v menšině, tak nemohu nic prosadit, tak jsem odešel, udělal jsem místo těm, co si to chtějí udělat po svém. Běžně se to tak dělá všude. Abdikoval jsem.

Ano, to jsem se právě dočetla. Můžete tedy popsat, jak probíhal odchod té sovětské armády?

Já se ještě zmíním o některých těch věcech, které se týkají toho pobytu. Když jsem říkal, že je nelze všechny paušalizovat, stalo se, že byl v kostele pohřeb, pozůstalí vycházeli, naproti přes silnici ruský důstojník zastavil a salutoval. To bylo naprosto neobvyklé. Taky jsem to samozřejmě ocenil, taková věc se neděla ani u našich, ti si

toho vůbec nevšimli. Takže říkám, zase, je důležité je diferencovat, neházet je všechny do jednoho pytle. Jednou jsem takhle něco dělal venku u autáku, naproti byla otevřená garáž a byl tam rus v civilu. A já si pískal něco z jedné operety, od Lehára. A on se otočil a ke mně přišel, mladší člověk to byl, tak se mi představil. Věděl, co pískám, že jo, tak jsme se seznámili a on to byl ten kapelník od té ústřední hudby, co tady měli. Tak jsme spolu hovořili tady a on koukal a koukal. Taky jsem od něj dostal dvě desky s blahopřáním. Jednou takhle přišel ke mně, byl jsem u garáže a začal mi vypravovat, že ta jejich ústřední muzika byla pozvána do Vídně. Do Vídně je pozvali. Tak jeli do Vídně. Říkal, že na jednoho hudebníka přišli ještě dva političtí komisaři, kteří jeli s nimi. A když byli ve Vídni, aby nechodili sami ven, protože tam bylo nebezpečno a tak dále. Nejhorší na tom je, že nedostali ani šilink, aby si mohli něco koupit. Tak ta vídeňská muzika se vžila, aby si mohli aspoň něco koupit, aspoň pár věcí, takhle to bylo. A starší člověk to byl a on povídá, snad se to u nás už trochu změní, to co je u nás není nositelné.

Můžeme se tedy vrátit k odchodu. Když se jednalo o té evakuaci, tak oni tomu nevěřili. Oni nevěřili, že odsud vůbec půjdou. V tom prvním termínu odjížděli ty transporty, které tady byly, ono se jim odsud ale vůbec nechtělo. A já se ještě zmíním o jedné věci. Oni tady měli tři roky pobytu, myslím gážisté, vojenští důstojníci. Rusům se odtud nechtělo, a i když byl ten termín tři roky pobytu, oni všelijak hledali cestičky, jak to prodloužit. Pochopitelně se podplácelo samozřejmě, protekce tam byla. Mám tady doklad o tom. A když se odsud potom stěhovali, oni nakupovali všechno, co mohli. Boty bez rozdílu čísla, porcelán, sklo, a tak dále co všechno potřebovali. Na druhou stranu a o tom je potřeba také se zmínit, zde fungoval komerční vztah mezi Čechy a Rusy. A sice velice dobrý. Rusové prodávali benzín, tady celé okresy jezdili na benzín, kde byli Rusové, tak všichni jezdili na ruský benzín. To jim prodávali. Oni patrně neměli žádnou evidenci, takže to se prodávalo na sudy, ne na litry, to se prodávalo na sudy. A prodávali i grečku. Grečka to byla taková jejich potravina, já jsem to jednou jedl, bylo to výborné. Bylo to něco jako jáhle a oni to měli jako obligátní jídlo i k obědu a podobně. Takže to prodávali na pytle, taky. No a pak tady některý ten voják z povolání, ten poddůstojník, když si potřeboval opatřit peníze na alkohol, tak zabalil kus masa, jezdil po vsi a kdo to koupí. Já jsem sám doporučil jednoho, který to od něj koupil.

Tak to byl takový vztah komerce mezi Čechy a Rusy, jako když Lenin razil cestu obchodní záležitosti bez politických podmínek. Takže to bylo...prodávali, co mohli a zkupovali takové věci, které patrně v Rusku neměli. Tyhle ty věci, jak už jsem říkal, co se týče skla, to se jim velice líbilo. Vozili bedny toho. No a obuv a textil, to neměli asi u nich ve výběru, tak to brali, jak to leželo, tak to vyjelo. A za všechno, co mohli, kupovali alkohol. Prodávali svoje věci a kupovali alkohol. Jak už jsem se o tom také zmínil, neměli zřejmě příliš důkladné účetnictví, takže se to nějakým způsobem odepsalo. A mě nabízel jeden ruský voják, já jsem s ním nepřišel do styku, ale on mě odchytil sám. A že by mi prodal tankový kulomet, jestli ho nechci. A nechtěl za něj moc, šest set korun. No tak, zdvořile jsem mu poděkoval a pravil jsem, že bych ho neměl kam dát a že by mi chyběli náboje, potom.

Vzrostla v obci příchodem cizích vojsk kriminalita?

Jednou se mi stalo. Přišli, vyrabovali sklep, rozbili zámek, tam nic nebylo. Tak přišli naši SNB, vyšetřovali to. Jednou mi ukradli auto, tak jsem to ohlásil. Druhý nebo třetí den našli auto v Pečkách, v něm spícího ruského vojína, který ho ukradl a vyjezdil všechnen benzín, takže tam zůstal trčet. No tak byl soud, samozřejmě. Byl to voják Besenbajev a on byl z Omska. A on se chtěl tím autem dostat domů, a aby si pamatoval, kam jede, tak to ještě vyryl na volant. Auto, tak jakou jsem měl škodu. Rozbil okýnko, aby se tam dostal a vyjel všechnen benzín. Pojišťovna na tohle nehraje. Auto sem dostal zpátky, mám ho do dneška. Ale kradli i jinak, kradli ovoce ze stromů lidem. To bych řekl celkem, že bych i pominul, jako vojáci jsme to dělali sami. Ovšem ne v takovém množství, protože nás tolik nebylo, jako jich no a lidé si na ně stěžovali. Ale ta krádež nebyla jediná, to tady bylo víc, takových případů.

Především pak při odchodu prý byla kriminalita vysoká, což ale nezpůsobovali jen sovětští obyvatelé, ale i obyvatelé Milovic. Hodně se prý kradlo.

No, co se dalo ukrást? Vytrhali elektrické vedení, vypínače a tak dále. A ještě se zmíním o jedné věci, mezi našimi vojáky a Rusy panoval zpočátku velmi napjatý vztah. A dokonce si pamatuji, že došlo k takové situaci, to bylo asi druhý den, kdy sem oni přijeli, oni totiž neměli zdroje. Naši vojáci jim všechno zavřeli. A u hydrantu naši vojáci postavili na automobil velkorážní kulomet na stráž. Tam došlo, bez mála, nebýt našich některých rozumných důstojníků, tak tam došlo mezi našimi a jejich vojáky k incidentu. Pokud se ale týká těchto věcí, tak je to komplikovaná situace. Protože to

zase všechno museli ti naši upravit, aby se mohli kamkoli dostat. K smíchu to někdy bylo, ale občas taky tragické, když to přirovnáte k tomu poslednímu dni, kdy museli odejít, tak to vypadalo jako evakuace z fronty. A spoustu věcí tady nechali. Já jsem jednou šel a našel v jedné domácnosti nevydanou stravu v kotlích, už to nestačili vydat. No, takový věci tady byli. Tak ona tam byla taková dezorganizace. Ti kteří uvařili, nevěděli, že dostali rozkaz odjet a tamti zas nevěděli, že je to uvařené.

Poslední otázka, jak dlouho trvalo, než se Milovice dostali z toho soužití se sovětskými obyvateli a vojáky?

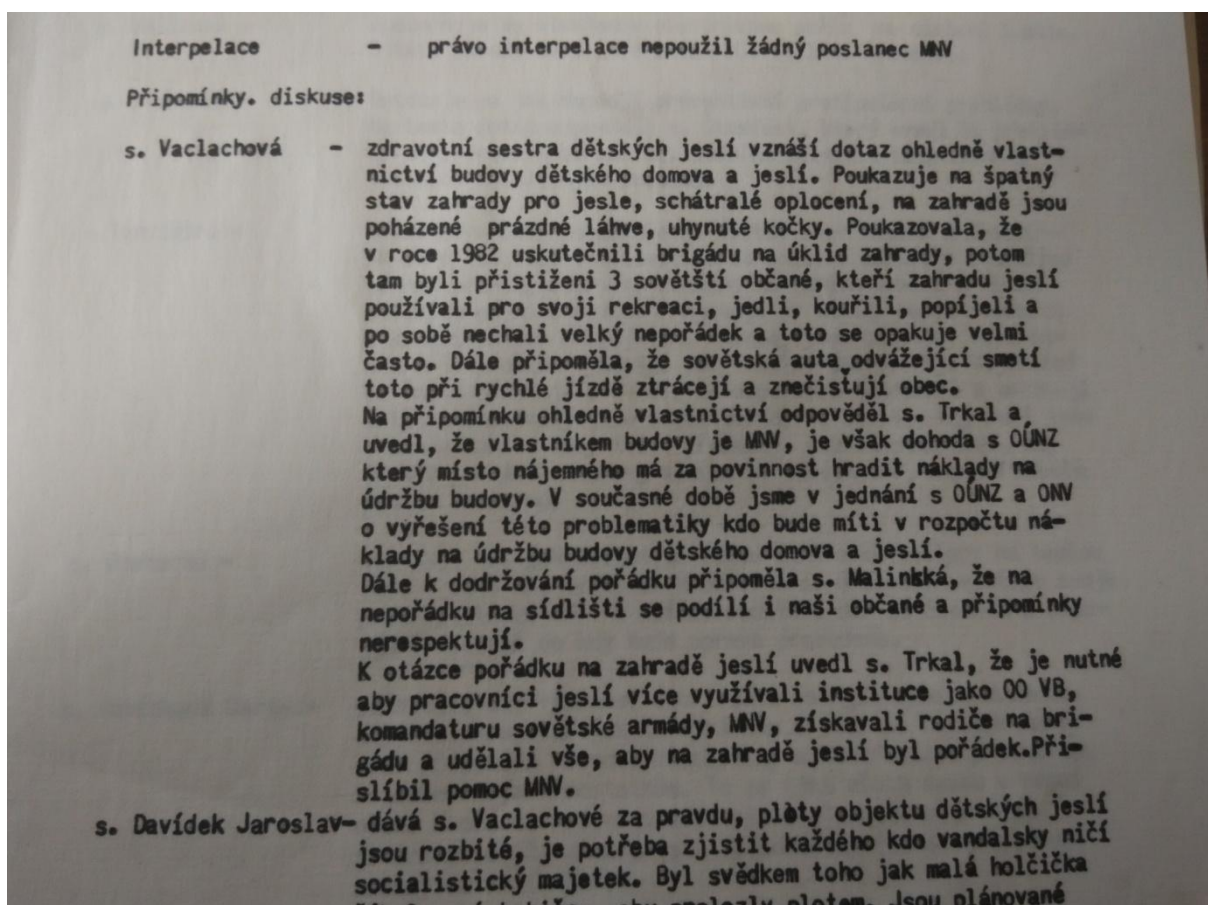
Tak ono to soužití nebylo tak intenzivní jak by někdo říkal nebo jak by někdo psal. Ale už jsem o tom hovořil, bylo to soužití na základě komerčních vztahů, komerčních podkladů. A pravdou je, že mnoho lidí lituje toho, že odsud odešli, právě z tohoto obchodního hlediska. Oni vykupovali všechno v obchodech. Tady byly velké tržby, tady měli obchodníci Jednota velké tržby. A v hospodě, tam vůbec. Hospoda byla plná každý večer, vojáci tam samozřejmě nesměli, ale ty poddůstojníci z povolání, ti tam chodili běžně. A utráceli hodně peněz, protože oni je měli. Takže jejich odchodem se u některých lidí snížila hospodářská situace, možno říci. Když se odsud odstěhovali všichni, tak kolovaly takové zmínky, že jsou tady někde v lese, v podzemí. Že elektrárna se nemůže dopátrat velké spotřeby proudu, že tam něco duní. Samozřejmě to byly fikce, nezakládalo se to na pravdě, vůbec. Tak to byl ještě dodatek k tomu. A když ti Rusové odešli, tak vesnice byla prázdná, bylo to tady, jak to bylo.

Já bych Vám chtěla moc poděkovat, za celý rozhovor, za mnoho zajímavých i důležitých informací.

Za co? Za co, vždyť to je torzo, toto.

Obrazový materiál

Obrázek 1 Vandalismus v zahradě dětského způsobený sovětskými občany

Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. Zápis z II. plenárního zasedání místního národního výboru Milovice, konaného dne 7. dubna 1983 od 19.30 v agitačním středisku kulturního domu Milovice, s. 2.

Obrázek 2 Program májových oslav v Milovicích 1977

Májové dny v roce 1987 budeme oslavovat v roce 70. výročí VRSR, jejímž vítězstvím ukázaly národy Sovětského svazu celému světu cestu k nastolení spravedlivého společenského řádu. Sovětský svaz za 70 let bojů, práce a mírotvorné politiky jeho představitelů přesvědčil svět, že je jedinou velmocí, která politické a hospodářské vztahy s ostatními zeměmi zakládá na zásadách vzájemné výhodnosti, nevměšování do vnitřních záležitostí a na zásadách mírového řešení všech sporných záležitostí. Účastí na májových oslavách budeme manifestovat za mír, za prohloubení bratrské spolupráce a přátelství se Sovětským svazem, za přátelství a spojenectví se všemi mírovými silami světa, za udržení míru, proti hrozbám hvězdných válek, proti přízraku atomové smrti.

MV NF a MNV v Milovicích spolu se všemi společenskými organizacemi NF zvou všechny občany k účasti na

Májových oslavách v Milovicích

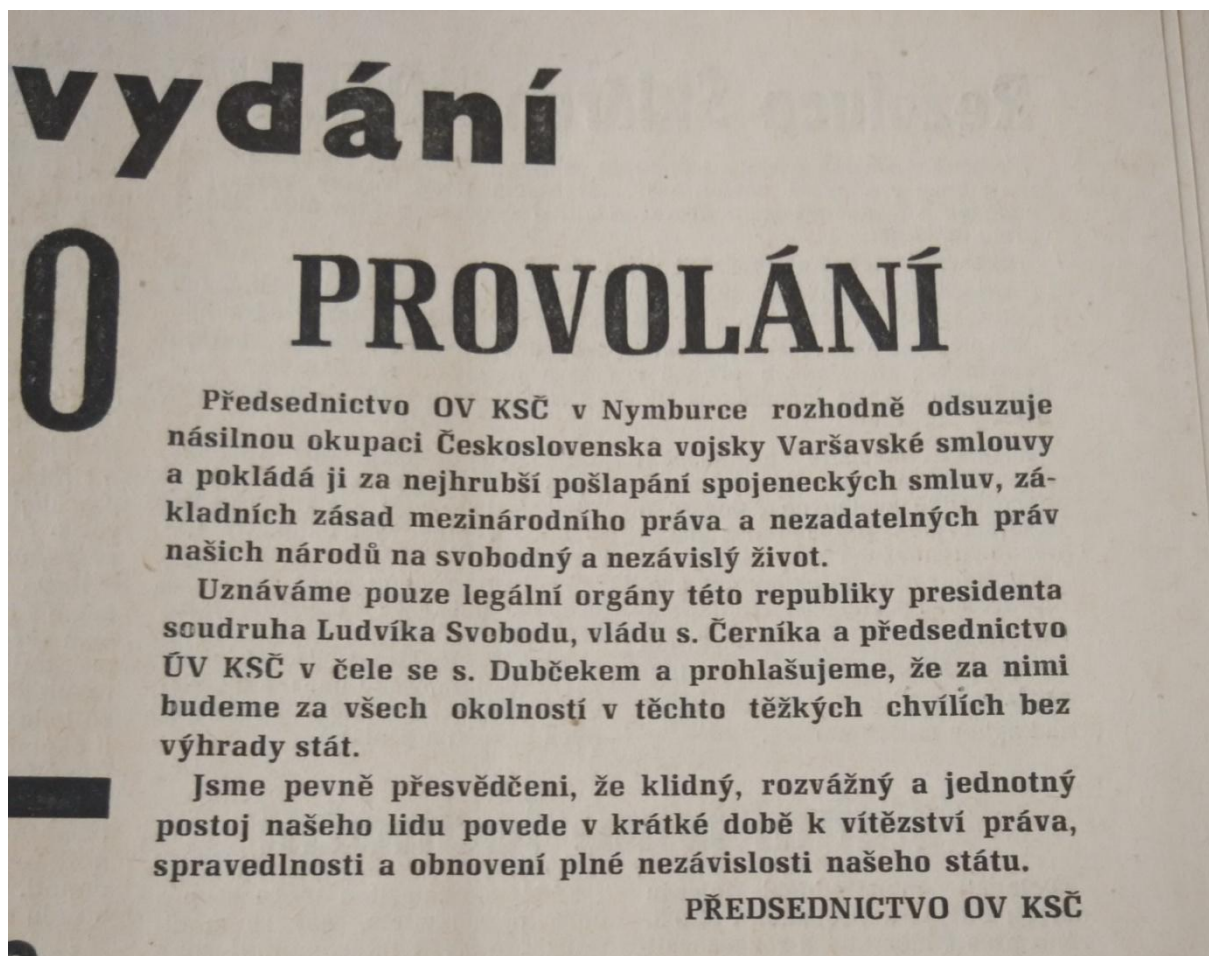
Středa 22. dubna 1987	OSLAVA 117. VÝROČÍ NAROZENÍ V. I. LENINA 14.30 hod. sraz u ZŠ Milovice 14.45 hod. odchod průvodu do posádky 15.00 hod. pokládání věnců 17.00 hod. POSTAVENÍ MÁJE
Čtvrtek 30. dubna 1987	LAMPIÓNOVÝ PRŮVOD - MÍROVÉ OHNĚ 20.00 hod. sraz účastníků před budovou MNV 20.15 hod. odchod lampiónového průvodu obcí 21.00 hod. zapálení „Mírových ohňů“ na hřišti TJ Sokol 23.00 hod. zakončení slavnosti
Pátek 1. května 1987	MANIFESTACE PRACUJÍCÍCH 7.30 hod. budíček hudbou 8.00 hod. vítání k účasti na májovém průvodu 9.00 hod. sraz průvodu v ul. 5. května u nádraží 9.30 hod. odchod průvodu obcí na náměstí 1. máje 10.00 hod. manifestace pracujících 11.00 hod. koncert sovětské vojenské hudby v sále kultur. domu 13.00 hod. zakončení slavnosti sportovní odpoledne večer - májová veselice
Úterý 5. května 1987	POKLÁDÁNÍ VĚNCŮ u památníku „Vítání sovětského vojáka“ a pomníku „Padlých“ 18.30 hod. sraz účastníků před budovou MNV 18.45 hod. odchod průvodu k památníkům 19.00 hod. položení věnců k památníku „Vítání sovětského vojáka“ 19.30 hod. položení věnců u pomníku „Padlých“
Sobota 9. května	POKLÁDÁNÍ VĚNCŮ NA HROB PADLÝCH RUDOARMEJCŮ 9.00 hod. sraz delegací NF u MNV 9.15 hod. odjezd delegací na vojenský hřbitov do posádky a položení věnců

Občané, pracující podniků a organizací působící v místě, žádáme Vás k pomoci provedení úklidu a výzdobě domů, provozoven a vývěsek se zaměřením k slavným májovým dnům. Vyzýváme kolektivy pracujících, brigády soc. práce a společenské organizace NF, aby se korporativně a sjednoceně zúčastnili pořádaných akcí s využitím transparentů a hesel, organizace a závody k účasti alegorickými vozy a technikou.

... „... k vítězství nad fašismem a reakčním imperialistickým společností“

Státní okresní archiv Nymburk. Fond Místního národního výboru Milovice. Zápis z II. plenárního zasedání místního národního výboru Milovice, konaného dne 16. dubna 1987 od 18.30 v agitačním středisku kulturního domu v Milovicích.

Obrázek 3 Provolání v týdeníku Nymbursko 22. srpna 1968

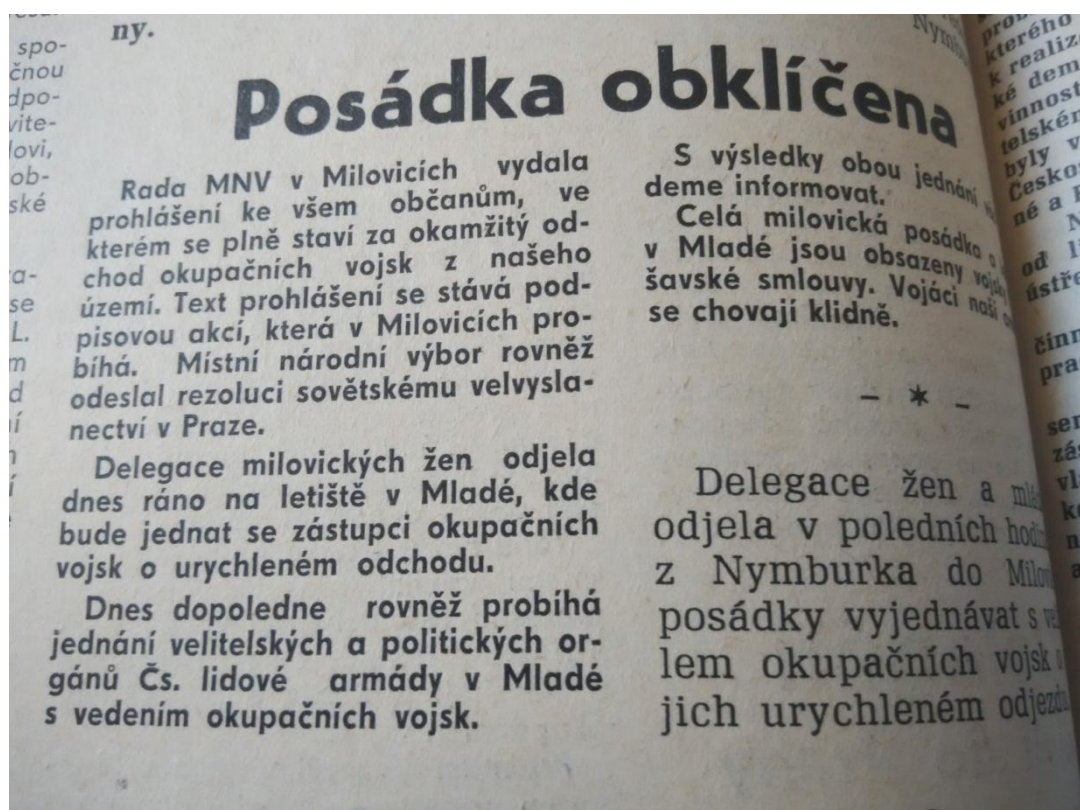
Státní okresní archiv Nymburk. Fond knihovna, sbírka periodik. Nymbursko 1968, čtvrtek 22. srpna 1968, zvláštní vydání, s. 1.

Obrázek 4 Mezi tanky - článek v týdeníku Nymbursko v srpnu 1968

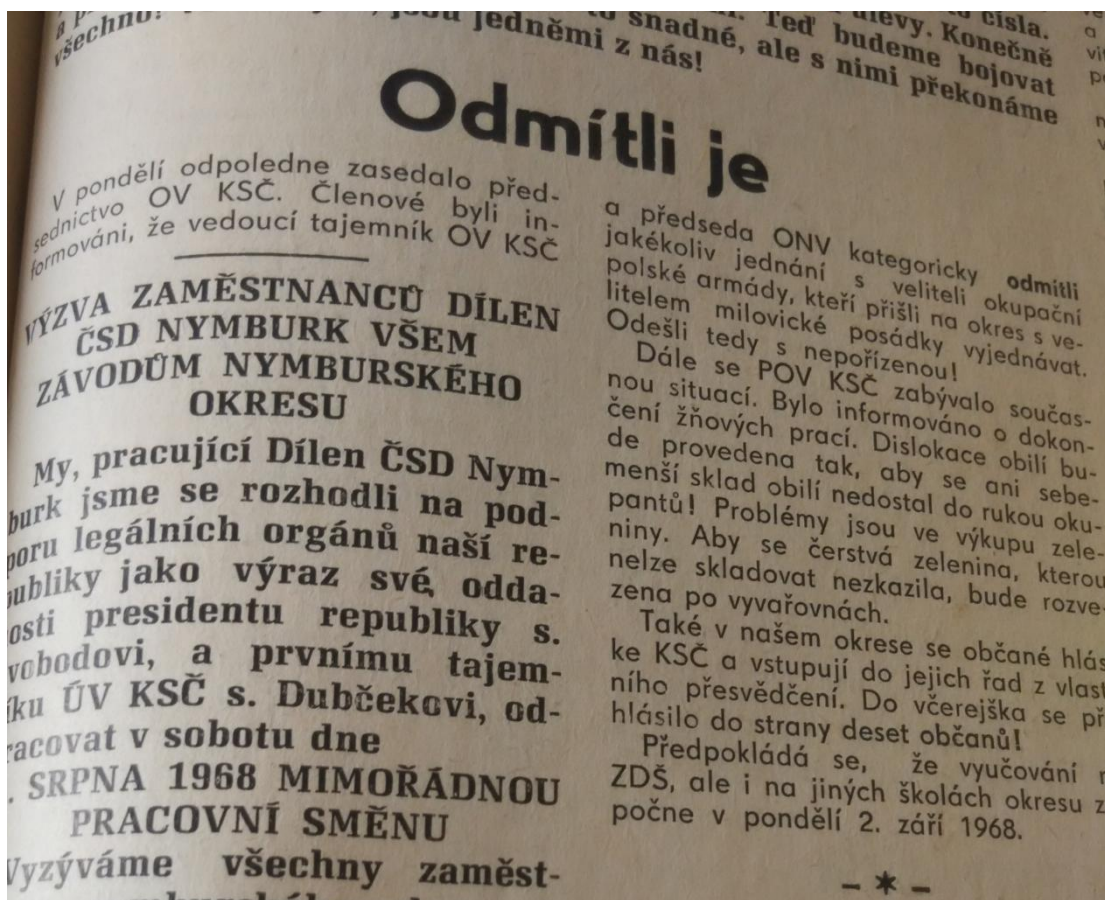
Státní okresní archiv Nymburk. Fond knihovna, sbírka periodik. Nymbursko 1968, čtvrtek 22. srpna 1968, zvláštní vydání, s. 2.

Obrázek 5 Posádka obklíčena - článek v týdeníku Nymbursko v srpnu 1968

Státní okresní archiv Nymburk. Fond knihovna, sbírka periodik. Nymbursko 1968, čtvrtek 22. srpna 1968, zvláštní vydání, s. 2.

Obrázek 6 Odmítli je - článek v týdeníku Nymbursko v srpnu 1968

Státní okresní archiv Nymburk. Fond knihovna, sbírka periodyk. Nymbursko 1968, neděle 27. srpna 1968, VI. zvláštní vydání, s. 1.

Obrázek 7 Dementi - článek v týdeníku Nymbursko v srpnu 1968

Státní okresní archiv Nymburk. Fond knihovna, sbírka periodik. Nymbursko 1968, 30. srpna 1968, VIII. zvláštní vydání, s. 3.